

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ ТА
АДМІНІСТРУВАННЯ
КАФЕДРА МАРКЕТИНГУ, PR-ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЛОГІСТИКИ

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять
для студентів першого рівня вищої освіти
за напрямом підготовки 6.030507 – Маркетинг
денної форми навчання

Обговорено і рекомендовано на
засіданні кафедри маркетингу,
PR-технологій та логістики

Протокол № 12 від 22.05.2015 р.

Чернігів ЧНТУ 2015

Регіональна економіка. Методичні вказівки до семінарських занять для студентів першого рівня вищої освіти за напрямом підготовки 6.030507 – Маркетинг денної форми навчання/ Укл. : Казімір Я.Л. – Чернігів: ЧНТУ, 2015. – 80с.

Укладач: Казімір Яна Леонідівна, асистент

Відповідальний за випуск: Жидок Вікторія Вікторівна, завідувач кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики, кандидат економічних наук

Рецензент: Забаштанський М.М. кандидат економічних наук, доцент, декан факультету життєдіяльності, природокористування і туризму ННІ управління і адміністрування Чернігівського національного технологічного університету

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
1 ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
2 ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	15
2.1 ПРЕДМЕТ, МЕТОД І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	15
2.2 ЗАКОНОМІРНОСТІ, ПРИНЦИПИ І ФАКТОРИ РОЗМІЩЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ...17	
2.3 ЕКОНОМІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ГОСПОДАРСТВА.	21
2.4 РЕГІОН У СИСТЕМІ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПОДІЛУ ПРАЦІ.....	25
2.5 СУТНІСТЬ, МЕТА ТА МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	28
2.6 ГОСПОДАРСЬКИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ, ЙОГО СТРУКТУРА І ТРАНСФОРМАЦІЯ В РИНКОВИХ УМОВАХ.....	32
2.7 ПРИРОДНИЙ ТА ТРУДОРЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ.....	35
2.8 МІЖГАЛУЗЕВІ ГОСПОДАРСЬКІ КОМПЛЕКСИ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЇХ РОЗВИТКУ І РОЗМІЩЕННЯ.....	39
2.9 ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ ЯК ЄДНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ.....	44
2.10 ЕКОНОМІКА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	48
2.11 МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ІНТЕГРАЦІЯ В ЄВРОПЕЙСЬКІ ТА ІНШІ СВІТОВІ СТРУКТУРИ.....	51
2.12 НОВІ ФОРМИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ УКРАЇНИ.....	54
2.13 НАУКОВІ ЗАСАДИ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУ- ВАННЯ.....	58
2.14 ЕКОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ І СИСТЕМА ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	62
2.15 ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	65
2.16 ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРИРОДО- ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	68
2.17 СВІТОВИЙ ДОСВІД І МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	72
3 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО НАПИСАННЮ РЕФЕРАТУ.....	76
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	78

ПЕРЕДМОВА

Із всієї сукупності навчальних дисциплін, що вивчаються у вищих навчальних закладах, регіональна економіка є єдиною за змістовою і предметною сутністю, що вивчає територію (регіон) як цілісну соціально-економічну систему, утворену взаємодію природно-ресурсного, соціально-демографічного та господарського потенціалів. Оволодіння методами аналізу регіональної економіки, вміння оцінювати потенціал соціально-економічного розвитку конкретного регіону є невід'ємною і обов'язковою кваліфікаційною ознакою сучасного економіста, менеджера.

Мета дисципліни: надання допомоги студентам щодо вивчення актуальних питань регіональної економіки, що складають основу регулювання економічного, соціального і природо-ресурсного розвитку регіонів стосовно до умов ринкової системи господарювання.

Завданнями дисципліни є дослідження сукупності економічних і соціальних факторів і явищ, що обумовлюють формування і розвиток продуктивних сил і соціальних процесів у межах конкретних регіонів.

Предмет: вивчення соціально-економічного розвитку регіональних систем у відповідності з законами розширеного відтворення; розгляд економіки регіонів через систему взаємодіючих суб'єктів – підприємств і організацій різних форм власності; вивчення економіки регіонів і міжрегіональних економічних зв'язків, моделей соціально-економічного розвитку.

Регіональна економіка є галуззю з наукових знань про економіку регіонів, закономірності і особливості розвитку господарства в умовах конкретної території. Вона створює теорію і методичні основи комплексного аналізу соціально-економічного розвитку регіону для обґрунтування вирішення завдань регіональної економічної політики в Україні.

В сучасних умовах особливого значення набуває використання регіональних ресурсів і резервів соціально-економічного розвитку регіонів, що зумовлює необхідність диференційованого підходу до визначення і вирішення завдань їх розвитку на основі всебічного врахування особливостей природно-ресурсних, демографічних, екологічних, інвестиційних та інших умов.

Студент повинен вміти: досліджувати сукупності економічних і соціальних факторів і явищ, що обумовлюють формування і розвиток продуктивних сил і соціальних процесів у межах конкретних регіонів; досліджувати закономірності та принципи елементів продуктивних сил; аналізувати, прогнозувати і обґрунтовувати напрямки розміщення продуктивних сил; вирішувати конкретні проблеми регіональної економіки; формувати ринкові зв'язки і залежності для зміцнення економічного простору країни.

Дані методичні вказівки призначені для виконання завдань семінарських занять з дисципліни «Регіональна економіка» і сприятимуть підготовці студентів при вивченні курсу.

1 ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи регіональної економіки

Тема 1. Предмет, метод і завдання дисципліни

Поняття та сутність регіональної економіки. Становлення регіональної економіки як науки. Регіональна цілісність. Суть поняття „регіон” та терміну „регіональна економіка”. Концепції і теорії розвитку регіональної економіки.

Об’єкт і предмет дослідження дисципліни. Суб’єкти регіональної економіки. Місія регіональної економіки. Місце курсу в системі економічних дисциплін.

Проблеми регіональної економіки. Головні завдання економічної науки. Функції регіональної економіки. Реформування регіональної економіки.

Тема 2. Закономірності, принципи і фактори розміщення продуктивних сил та формування економіки регіонів

Розміщення продуктивних сил як економічна категорія. Сутність продуктивних сил. Еволюція процесу розміщення продуктивних сил. Закономірності розміщення продуктивних сил. Взаємозв'язок понять «розвиток» і «розміщення продуктивних сил». Основні форми територіального розвитку продуктивних сил. Поняття «територіальна організація продуктивних сил». Основні принципи розміщення продуктивних сил.

Завдання раціонального розміщення продуктивних сил, обумовлені необхідністю посилення ролі людського фактора, врахування досягнень науково-технічного прогресу, вирішення екологічних і соціально-економічних проблем.

Проблеми вдосконалення розміщення продуктивних сил, значення економічного обґрунтування при розміщенні виробництва, окремих галузей господарства на території країни, геополітика і геостратегія України.

Поняття про закономірності розміщення виробництва. Основні принципи розміщення виробництва і природокористування: соціальна орієнтація господарської діяльності; наближення виробництва до джерел сировини, палива, до місць зосередження трудових ресурсів і до ринків збуту готової продукції; поєднання раціональної спеціалізації і комплексного розвитку економіки регіонів на основі вдосконалення територіального поділу й інтеграції праці; обмеження надмірної концентрації промисловості та заселеності у великих містах, переважне розміщення нового промислового підприємства у малих і середніх містах; охорона природи і природно-господарська збалансованість, забезпечення здорових умов життєдіяльності населення.

Сучасні концепції розміщення продуктивних сил. Концепція територіальних обмежень. Концепція територіальних можливостей.

Державна політика регіонального розвитку, її основна мета. Регіональні проблеми і диспропорції. Механізм формування економіки регіонів. Методи та принципи регіональної економічної політики.

Тема 3. Економічне районування та територіальна організація господарства

Сутність економічного районування. Основні принципи і схеми економічного районування України. Мета економічного районування. Основні завдання районування. Проблеми економічного районування.

Методологічні підходи економічного районування. Сітка економічного районування. Критерії та основні складові районування. Адміністративні області та економічні райони України. Мега-, макро-, мезо-, мікрорайонування.

Місце регіону в економічному просторі. Поняття „економічний простір”. Якість економічного простору. Загальна теорія економічного простору. Ознаки економічного простору. Головні вимоги до єдності економічного простору. Однорідний (гомогенний) регіон.

Форми просторової організації господарства: промисловий вузол, транспортний вузол, територіально-виробничий комплекс (ТВК), агломерація. Форми розселення: міські, сільські. Типи поселень.

Тема 4. Регіон у системі територіального поділу праці

Поняття територіальної соціально-економічної системи (ТСЕС). Підсистеми ТСЕС: виробнича, соціальна, природно-ресурсна.

Територіальна та галузева структура регіону. Основні напрямки територіальної організації виробництва. Функції територіальної соціально-економічної системи.

Виробнича підсистема регіону – основна складова ТСЕС. Галузі ТВК, їх роль і значення. Організаційні форми ТВК: акціонерне підприємство, фермерство, кооперативи, приватне, колективне, державне господарство,

Виробнича інфраструктура регіону, її види. Показники діяльності різних видів інфраструктури регіону.

Поняття „кластер”. Економічна сутність кластерів. Кластерні об’єднання на Україні.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Характеристика економічного потенціалу та чинники розвитку регіональної економіки

Тема 5. Сутність, мета, завдання та механізм реалізації регіональної економічної політики

Регіональна економічна політика як напрям державної політики. Об’єкти та суб’єкти регіональної політики. Мета та основні пріоритети регіональної економічної політики.

Завдання регіональної економічної політики. Принципи регіональної економічної політики. Основні пріоритетні напрямки

Організаційно-економічні форми державного регулювання регіонального розвитку.

Регіональна політика щодо реформування міжбюджетних відносин. Роль місцевих органів влади у регіональному розвитку. Шляхи формування та реалізації регіональної політики.

Тема 6. Господарський комплекс України, його структура і трансформація в ринкових умовах

Історичні особливості становлення господарства. Натуральне господарство та товарне виробництво. Структурні підрозділи національного господарства. Види МНК. Типи та підтипи національних комплексів.

Виробничий потенціал, його місце в економічному просторі України. Складові елементи виробничого потенціалу. Основні причини падіння ефективності використання виробничого потенціалу.

Форми суспільної організації виробництва.

Науково-технічний потенціал України. Завдання фундаментальних наук. Розвиток української науки. Наукові центри України.

Розвитку господарства України на сучасному етапі та його трансформація в ринкових умовах.

Тема 7. Природний і трудовий потенціал України

Класифікація природних ресурсів: природна, економічна. Основні підходи до оцінювання природних ресурсів.

Природо-ресурсний потенціал території: поняття, сутність. Основні принципи використання природо-ресурсного потенціалу.

Мінеральні ресурси галузей промисловості. Економічна ефективність використання мінеральної сировини.

Природні ресурси сільськогосподарського виробництва. Продовольча безпека держави.

Природно-рекреаційні ресурси України. Напрямки рекреаційної діяльності.

Соціальна структура населення. Трудові ресурси. Ефективна зайнятість населення. Актуальні проблеми зайнятості. Перерозподіл трудових ресурсів.

Поняття „ринку праці”. Формування регіональних ринків праці. Регулювання регіональних ринків праці. Типи регіональних ринків праці в Україні.

Розселення населення України. Групові форми розселення - агломерація. Територіальна організація розселення. Національна система розселення в Україні.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Особливості розвитку та розміщення соціально-економічних систем

Тема 8. Міжгалузеві господарські комплекси та регіональні особливості їх розвитку і розміщення

Поняття „міжгалузевий комплекс”, „міжгалузевий регіональний комплекс”. Особливості формування й аналізу міжгалузевих комплексів, їх класифікація. Науково-технічний прогрес і розвиток міжгалузевих комплексів. Роль науки і техніки в удосконаленні розвитку і розміщення продуктивних сил. Впровадження новітніх технологій, матеріалів з новими властивостями, вплив цього процесу на розміщення виробництва. Структурна переорієнтація економіки України. Суть і принципи трансформації структури виробництва

України. Фактори і регіональні особливості трансформації структури виробництва України. Стан і проблеми розвитку міжгалузевих комплексів.

Паливно-енергетичний комплекс. Місце паливно-енергетичного комплексу в суспільному господарстві України. Склад комплексу. Основні райони залягання паливних ресурсів. Співвідношення запасів вугілля, нафти і газу. Кількісна та якісна оцінка паливних ресурсів. Енергоекологічні проблеми.

Нафтовидобувна і нафтопереробна промисловість. Система нафтопродуктів на території України. Нафтохімічні комплекси.

Газова промисловість. Райони видобутку і споживання газу. Система газопроводів (магістральні газопроводи на території України, міжнародні газопроводи). Газохімічні комплекси. Екологічні проблеми видобутку нафти і газу.

Вугільна промисловість. Райони видобутку твердого палива (Донецький, Львівсько-Волинський, Придніпровський басейни). Характеристика вугільних родовищ. Проблеми розвитку вугільної промисловості України. Торфовидобувна промисловість та її розміщення. Екологічні проблеми видобутку і використання твердого палива.

Електроенергетика. Баланс виробництва електроенергії електростанціями України. Розміщення теплових електростанцій, їхня роль у виробництві електроенергії. Гідроенергетика. Каскад ГЕС на Дніпрі й проблеми Великого Дніпра. Атомна енергетика, її роль у забезпеченні регіонів електроенергією. Енергосистеми, їх функціонування. Головні лінії електропередач. Проблеми розвитку паливно-енергетичного комплексу в зв'язку з дефіцитом палива.

Гірничо-металургійний комплекс. Значення металургійного комплексу в забезпеченні суспільного господарства конструктивними матеріалами. Сировинні бази чорної металургії, їхня оцінка. Регіони виплавки чорних металів, їхня характеристика. Найбільші центри чорної металургії. Екологічні проблеми розвитку чорної металургії.

Кольорова металургія. Особливості розміщення сировинної бази і основних центрів виробництва кольорових металів. Перспективи розвитку. Екологічні проблеми розвитку кольорової металургії.

Машинобудівний комплекс. Загальна характеристика машинобудування. Місце і роль машинобудівного комплексу в розвитку економіки України. Взаємозв'язок машинобудування з іншими галузями. Структурні та територіальні особливості машинобудування: галузевий склад, спеціалізація у розрізі макрорегіонів; форми територіального зосередження підприємств і територіальна структура, найважливіші машинобудівні центри і вузли. Основні напрямки розвитку і територіальної організації галузей машинобудування. Екологічні проблеми розвитку машинобудування.

Військово-промисловий комплекс. Спадщина України від військово-промислового комплексу (ВПК) колишнього СРСР. Стан і особливості ВПК України в сучасних умовах. Провідні підприємства ВПК України та їх реструктуризація. Шляхи використання потенціалу ВПК.

Комплекс хімічної індустрії. Роль хімічної промисловості у народному господарстві, зв'язок з іншими галузями. Структура і взаємозв'язок галузей

хімічного комплексу. Природні ресурси хімічної промисловості України, їхня кількісна та якісна оцінка. Особливості розміщення галузей і виробництв хімічного комплексу. Екологічні проблеми розвитку галузей хімічного комплексу.

Лісовиробничий комплекс. Місце лісопереробного комплексу в суспільному господарстві та його структура. Оцінка лісових ресурсів України. Лісодефіцитні й лісосировинні регіони. Найбільші центри і головні регіони деревообробки, меблевої, целюлозно-паперової промисловості. Розвиток галузей лісохімії. Екологічні проблеми розвитку галузей лісопереробного комплексу.

Будівельний комплекс. Техніко-економічна специфіка галузей промисловості будівельних матеріалів і будівельної індустрії. Структура виробництва комплексу, основні групи галузей. Характеристика природних будівельних матеріалів та забезпеченість ними території України. Регіони виробництва цементу. Розширення сировинної бази галузі за рахунок використання шлаків та інших відходів. Комбінування цементної промисловості з металургійною.

Розвиток промисловості збірного залізобетону. Найбільші регіони виробництва залізобетонних конструкцій. Головні центри виробництва скла, азбестоцементних труб, керамічної плитки, шиферу, м'якої покрівлі. Розширення використання матеріалів супутнього видобутку вторинної сировини і відходів для виробництва будівельних матеріалів. Екологічні проблеми розвитку галузей будівельного комплексу.

Продовольчий комплекс. Місце і роль продовольчого комплексу (ПК) в економіці країни. Основні структурні ланки агропромислового комплексу: сільське господарство (сировинна ланка); переробка сільськогосподарської сировини (переробна ланка); збут і реалізація продукції; матеріально-технічне забезпечення ПК засобами виробництва.

Земельний фонд України. Оцінка сільськогосподарських угідь у природних зонах. Структура посівних площ. Основні регіони культивування зернових, технічних та овочевих культур. Регіони розвитку тваринництва. Зональні агропромислові комплекси. Створення спеціальних приміських ПК рослинницької та тваринницької орієнтації. Галузеві (спеціалізовані) та багатогалузеві ПК. Проблеми розвитку і розміщення агропромислових комплексів у зв'язку з процесами роздержавлення і приватизації в аграрному секторі економіки. Форми організації ПК: комбінати, фірми, об'єднання, кооперативи, сімейні та фермерські господарства. Удосконалення економічних зв'язків між галузями ПК. Встановлення найбільш раціональних зон постачання сировини агропромислових підприємств. Екологічні проблеми розвитку продовольчих комплексів.

Комплекс галузей виробництва непродовольчих товарів народного споживання. Складові комплексу галузей виробництва непродовольчих товарів (КГВНТ). Проблеми використання потенціалу КГВНТ. Особливості розміщення галузей та структурних змін у КГВНТ.

Транспортний комплекс. Транспорт як найважливіша сфера інфраструктурного призначення народного господарства. Найважливіші функції

транспорту. Сухопутний, водний і повітряний транспорт. Роль залізничного й автомобільного транспорту в народному господарстві. Основні напрямки магістральних перевезень залізничним та автомобільним транспортом. Морський і річний транспорт, головні порти України. Системи магістральних трубопроводів, основні авіалінії внутрішньодержавного і міжнародного значення. Структура перевезень вантажів різними видами транспорту. Екологічні проблеми транспортного комплексу.

Комплекс соціальної інфраструктури. Функціональна та економічна сутність соціальної інфраструктури, її галузевий склад. Основні елементи територіальної структури соціальної інфраструктури. Сучасний стан, особливості та принципи розвитку соціальної інфраструктури.

Рекреаційно-туристичний комплекс. Актуальність розвитку. Основні функціональні складові рекреаційно-туристичного комплексу. Стратегічні напрямки розвитку рекреаційно-туристичного комплексу України.

Тема 9. Економіка України як єдність регіональних соціально-економічних систем

Сутність поняття „економічна система”. Основні складові економічної системи: виробнича сфера, фінансово-кредитна система, управлінська, соціальна інфраструктура та екологічна складова.

Суспільно-економічні формації соціально-економічного розвитку. Моделі соціально-економічного розвитку.

Особливості моделі розвитку національної економіки в період трансформацій. Найважливіші стратегічні завдання складових економічної системи.

Перехідна економіка. Крайнощі економічного розвитку. Фактори крайності економічного розвитку.

Криза економіки. Причини кризи. Шляхи виходу країни з кризи.

Теорії і моделі економічного розвитку. Монетаристська економічна теорія. Модель Дж. Кейнса. Інноваційна теорія Туган-Барановського. Шведська раціональна соціальна модель. Методологія „шокової терапії”.

Напрями регіонального соціально-економічного зростання. Основне завдання регіональної економічної стратегії.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. Перспективи розвитку регіонів України. Інтеграція України в європейські та світові структури

Тема 10. Економіка регіонів України: стан та перспективи розвитку

Стан і проблеми розвитку регіональної економіки. Головні чинники утворення регіонів. Принципи та критерії соціально-економічної регіоналізації. Сучасні моделі суспільно-економічної макрорегіоналізації України.

Центральний регіон. Адміністративно-територіальний склад регіону. Сучасні проблеми соціально-економічного розвитку регіону. Особливості структури господарства та розвитку галузей регіону. Причини загострення екологічної ситуації регіону. Перспективи розвитку господарства регіону.

Донецький регіон. Адміністративно-територіальний склад регіону. Місце і роль регіону в економіці України. Соціально-економічний потенціал регіону та проблеми його використання. Галузева структура регіону і проблеми її удосконалення. Проблеми подальшого розвитку продуктивних сил регіону.

Західний регіон. Адміністративно-територіальний склад регіону. Роль Західного регіону в системі зовнішньополітичних та соціально-економічних пріоритетів. Природно-ресурсний потенціал регіону, його використання. Екологічна ситуація в регіоні та причини її загострення. Особливості розвитку провідних галузей промисловості й агропромислового комплексу. Напрямки комплексного розвитку господарства регіону.

Придніпровський регіон. Адміністративно-територіальний склад регіону. Фактор транспортно-географічного положення Придніпров'я. Природно-ресурсний потенціал. Виробничий профіль господарства. Особливості розвитку галузей промисловості та сільського господарства регіону. Проблеми оздоровлення екологічної ситуації.

Причорноморський регіон. Адміністративно-територіальний склад регіону. Оцінка транспортно-географічного положення Причорномор'я. Природно-ресурсний потенціал та його використання. Провідні галузі промисловості, особливості їх розвитку. Регіональна спеціалізація сільськогосподарського виробництва. Розвиток рекреаційної діяльності у Причорномор'ї. Екологічні проблеми в регіоні. Перспективні напрямки розвитку Причорноморського господарського комплексу.

Харківський регіон. Адміністративно-територіальний склад регіону. Основні чинники соціально-економічного розвитку Харківського регіону. Природно-ресурсний потенціал, його господарське використання. Галузі спеціалізації промисловості та їх виробничий профіль. Агропромисловий комплекс регіону й особливості розвитку його галузей спеціалізації. Перспективні напрямки господарського розвитку регіону.

Тема 11. Міжнародні економічні зв'язки України та її інтеграція в європейські та інші світові структури

Правова та економічна основа зовнішньоекономічної політики України. Завдання ЗЕД. Основні складові політики в галузі зовнішніх економічних зносин України. Види зовнішньоекономічної діяльності. Основні нормативні акти, що регулюють ЗЕД.

Форми зовнішньоекономічних зв'язків: спільні підприємства, спеціальні зони „вільного підприємництва”, науково-технічне співробітництво, експорт та імпорт.

Тенденції розвитку економічних зв'язків з країнами світу. Зовнішньоторговельний оборот України. Основні експортні товари.

Сучасні проблеми зовнішньоекономічної діяльності України. Адаптація економіки України до системи світогосподарських зв'язків.

Тема 12. Нові форми регіонального розвитку продуктивних сил України

Поняття „вільна економічна зона (ВЕЗ)”. Правові засади створення і функціонування вільних економічних зон в Україні. Мета та завдання створення ВЕЗ.

Термін „спільне підприємство”, його юридичне значення. СП як форма міжнародного співробітництва, їх сутність. Мета розвитку СП на території України.

Регіональні науково-технологічні парки (РНТП). Основні типи РНТП: „інкубатори”, технологічні парки, технополіси, регіональні науково-технологічні парки. Чинники створення технопарків. Критерії ефективності технопарків.

Регіональні ринки:

- за територіальним масштабом або ареалом ринку: поселенські, районні, міжрайонні, міські, обласні, міжобласні, загальнодержавні, міждержавні.

- за місцем товарів і послуг у регіональному відтворювальному процесі: споживчий ринок, ринок засобів виробництва, ринок капіталу і цінних паперів, ринок праці.

Три групи регіональних ринків. Значення функціонування регіональних ринків.

Транскордонне співробітництво. Рівень співробітництва прикордонних регіонів. Створення єврорегіонів.

Глобалізація регіонального співробітництва. Створення Чорноморської зони економічного співробітництва (ЧЗЕС). Завдання організації ЧЗЕС.

МОДУЛЬ 2. ЕКОЛОГІЯ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5. Наукові засади та економічний механізм раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища

Тема 13. Наукові засади раціонального природокористування

Поняття та мета природокористування. Раціональне природокористування. Нераціональне природокористування. Попередження і подолання результатів нераціонального природокористування. Охорона витратних ресурсів. Охорона природних ресурсів. Раціональне освоєння ресурсів середовища.

Принципи раціонального природокористування: правило інтегрального ресурсу, правило міри перетворення природних систем, правило „м'якого” управління природою, правило ланцюгових реакцій „жорсткого” управління природою, закон обмеженості природних ресурсів, закон падіння природно-ресурсного потенціалу, закон зниження енергетичної ефективності природокористування, закон відповідності рівня розвитку виробничих сил природно-ресурсному потенціалу, закон убиваючої родючості.

Стандарти якості навколишнього середовища. Нормативи якості навколишнього середовища. Екологічний паспорт.

Мета та завдання екологічної експертизи. Основні принципи екологічної експертизи. Види екологічної експертизи. Закон України „Про екологічну експертизу”. Правове регулювання охорони навколишнього середовища.

Основні завдання Міністерства природи України. Органи державного управління з питань екології і природних ресурсів. Діяльність регіональних органів з питань природокористування: екологічне прогнозування, екологічне планування, екологічне ліцензування, екологічний контроль, екологічний аудит, екологічна сертифікація.

Тема 14. Екологічний моніторинг і система екологічної інформації

Моніторинг як система спостереження, оцінки і прогнозу стану навколишнього середовища. Поняття та сутність екологічного моніторингу. Види екологічного моніторингу: біоекологічний, геоекоекологічний, біосферний, геофізичний, біологічний; загальний, кризовий, фоновий; глобальний, регіональний, імпактний; екосистемний, компонентний; безпосередній (біоіндикація, інструментальні методи), дистанційний (висотний, аерокосмічний). Завдання системи економоніторингу.

Напрямки глобального моніторингу. Види державного екологічного моніторингу. Функції громадського екологічного моніторингу.

Основні джерела екологічної інформації: екологічний моніторинг, картографування і кадастри, геоінформаційні системи, моделювання і прогнозування антропогенних екологічних процесів. Соціально-екологічні інформаційні заходи в галузях екологічної освіти, культури, виховання, пропаганди і реклами.

Тема 15. Економічний механізм природокористування та охорони навколишнього середовища

Поняття, мета та основні завдання економічного механізму. Суб'єкти і об'єкти управління природокористування. Основні принципи економічного механізму природокористування. Елементи економічного механізму. Ринкове регулювання природокористування.

Економічна оцінка природних ресурсів. Плата за природні ресурси. Екологічні ліцензії.

Система економічного регулювання природоохоронної діяльності. П'ятнадцять законів природокористування. Правові основи природокористування. Система екологічних стандартів та екологічного контролю. Екологічний податок.

Законодавчий механізм охорони навколишнього природного середовища. Закони України „Про охорону навколишнього середовища”. „Про охорону атмосферного повітря”, „Про тваринний світ”, „Про природно-заповідний фонд країни”.

Тема 16. Економічна та соціальна ефективність природоохоронної діяльності

Поняття і зміст економічної та соціальної ефективності природо-охоронної діяльності. Загальна ефективність і економічна ефективність. Показник економічної ефективності.

Вибір інструментарію розрахунку еколого-економічної ефективності. База порівняння показників ефективності. Необхідний ступінь деталізації розрахунків.

Показники економічної і соціальної ефективності природоохоронної діяльності. Абсолютні показники: повні витрати, капітальні вкладення, річна величина ефекту. Порівняльні показники ефективності.

Тема 17. Світовий досвід і міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища

Завдання та функції організацій з охорони навколишнього природного середовища.

Міжнародні та міжурядові програми з охорони навколишнього природного середовища: Статут Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВОЗ); Статут Міжнародної організації праці (МОП). Міжурядова морська консультативна організація (ІМКО).

Природоохоронні програми: „Людина і біосфера”, „Міжнародна гідрологічна програма”, „Програма вивчення Світового океану”. Завдання Продовольчої і сільськогосподарської організації (ФАО). Діяльність Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ).

Пріоритетні напрямки участі України в міжнародному співробітництві з охорони навколишнього природного середовища.

Досвід країн світу у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Співпраця України з міжнародними організаціями системи ООН у галузі охорони довкілля (ЮНЕП – Програма ООН з навколишнього природного середовища ЄЕК ООН; ПРООН – Програма розвитку ООН, МАГАТЕ – Міжнародне агентство з атомної енергетики ООН, ФАО – Організація з продовольства і сільського господарства, Комісія сталого розвитку, Глобальний екологічний фонд та ін.).

Міжнародні програми з ліквідації наслідків Чорнобильської аварії між урядами країн „Великої сімки”, Європейської комісії та України щодо закриття Чорнобильської АЕС.

2 ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

2.1 ПРЕДМЕТ, МЕТОД І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

1. Сутність регіональної економіки.
2. Об'єкт і предмет дослідження дисципліни.
3. Місце курсу в системі економічних дисциплін.
4. Проблеми (завдання) регіональної економіки.

Тестові завдання

1. Що і предметом регіональної економіки ?

- а) закономірності розвитку поселень, їх пропорцій по території;
- б) закони формування спеціалізованих територіальних економічних систем;
- в) відтворення населення і виробництва;
- г) відповіді у варіанті а і б.

2. У якому варіанті відповідей правильно подано об'єкт регіональної економіки ?

- а) територія, розселення, виробництво, інфраструктура;
- б) територія, природні ресурси, транспортна система, виробництво;
- в) територія, виробнича сфера, торгівля, послуги;
- г) територія, природні ресурси, виробництво, послуги.

3. Розкрити сутність методу регіональної економіки. Отже, метод регіональної економіки — це:

- а) спосіб пізнання предмета регіональної економіки;
- б) регіональна економіка як частина національної економіки;
- в) економічна система, яка саморозвивається;
- г) всі відповіді правильні.

4. Чи є зв'язок між способом економічного мислення і результатами економіки ?

- а) економічне мислення формує освіта;
- б) економічне мислення формує виробнича практика;
- в) економічне мислення формує знання законів і практики;
- г) економічне мислення може впливати на практику.

5. Назвати пріоритети знань і практики керівників регіонального рівня управління:

- а) макроекономіка, менеджмент, маркетинг;
- б) теорія і практика управління територіальними системами;
- в) управління працею, фінансами, інвестиціями;
- г) всі пріоритети.

6. Обґрунтувати завдання регіональної економіки:

- а) забезпечення стабільності економічної системи і добробуту людей;
- б) забезпечення збалансованості економічної системи і її зростання;
- в) забезпечення економічної рівноваги в регіоні і стабільності;
- г) забезпечення зростання виробництва і робочих місць.

7. Регіон – це економічний район, який виділяється:

- а) спеціалізацією та структурою господарства;
- б) природно – ресурсним та демографічним потенціалами;
- в) соціально – економічними особливостями;
- г) всі відповіді вірні.

8. Предмет регіональної економіки – це:

- а) закони і закономірності виникнення, розвитку поселень і виробництва та їх пропорції по території;
- б) територія, на якій розміщені населені пункти, виробничі об'єкти;
- в) виявлення дії економічних законів і закономірностей формування, принципів і методів функціонування регіональної економіки;
- г) всі відповіді вірні.

9. Об'єкт регіональної економіки – це:

- а) закони і закономірності виникнення, розвитку поселень і виробництва та їх пропорції по території;
- б) територія, на якій розміщені населені пункти, виробничі об'єкти;
- в) виявлення дії економічних законів і закономірностей формування, принципів і методів функціонування регіональної економіки;
- г) всі відповіді вірні.

10. Завдання регіональної економіки – це:

- а) закони і закономірності виникнення, розвитку поселень і виробництва та їх пропорції по території;
- б) територія, на якій розміщені населені пункти, виробничі об'єкти;
- в) виявлення дії економічних законів і закономірностей формування, принципів і методів функціонування регіональної економіки;
- г) всі відповіді вірні.

11. Складовими об'єкта регіональної економіки є:

- а) виробництво;
- б) розселення;
- в) територія;
- г) інфраструктура;
- д) вірні відповіді а) і в);
- є) всі відповіді вірні.

12. Розкрити сутність методу регіональної економіки. Отже, метод регіональної економіки — це:

- а) спосіб пізнання предмета регіональної економіки;
- б) регіональна економіка як частина національної економіки;
- в) економічна система, яка саморозвивається;
- г) всі відповіді правильні.

Питання для перевірки та аудиторного контролю знань

1. Що розуміють під поняттям «регіон»?
2. Назвати сім характерних регіонів, що входять до складу території України.

3. На яких засадах ґрунтується територіальний устрій України?
4. Чому м. Київ виділений в окремий регіон?
5. Дати визначення предмету і завдань науки «Регіональна економіка»?
6. Назвати складові частини регіональної економіки як науки.
7. Яких принципів дотримуються в регіональних дослідженнях?
8. Які методи використовують в регіональних дослідженнях?
9. Систематизація основних термінів і визначень регіональної економіки.
10. Проаналізувати співвідношення і взаємозв'язок понять «територія», «регіон» і «район»?
11. Поставити завдання регіональної економіки і висвітлити показники її вивчення: загальні, продуктивності й ефективності праці, рівня життя, формування цін, затрат виробництва і споживання.
12. Розкрити та обґрунтувати рівні організації регіональної економіки та місце науки в системі просторових суспільних наук.

Ситуаційні завдання

1. Схематично зобразити та письмово пояснити місце «Регіональної економіки» в структурі економічних навчальних дисциплін.
Методичні рекомендації. Необхідно визначити з якими дисциплінами має спільний об'єкт дослідження та в яких сферах пересікаються їх інтереси.
2. Підготувати стислі доповіді про засновників регіональної економіки.

Реферати до теми

1. Регіональна економіка України в умовах ринкових відносин.
2. Основні тенденції розвитку економіки регіонів України на сучасному етапі.
3. Економічні основи розвитку регіонів.
4. Область – економічний регіон і територія.
5. Регіональна економіка як складова економічної науки.
6. Економічні райони України: за В.А. Поповкіним, за М.Д. Пістуном, їх характеристика.
7. Регіон: поняття, просторові складові, види.
8. Прогнози, плани і програми розвитку регіонів України.
9. Зв'язок «Регіональної економіки» з економічною теорією, статистикою, галузевими економічними та іншими дисциплінами.
10. Регіональна економіка України в умовах ринкових відносин.

2.2 ЗАКОНОМІРНОСТІ, ПРИНЦИПИ І ФАКТОРИ РОЗМІЩЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ

1. Закономірності розміщення продуктивних сил.
2. Принципи розміщення продуктивних сил.
3. Характеристика факторів розміщення.

4. Механізм формування економіки регіонів.

Тестові завдання

1. Розміщення продуктивних сил - це:

- а) місцезнаходження продуктивних сил;
- б) місцезнаходження діючих і розподіл нових продуктивних сил;
- в) розподіл нових продуктивних сил;
- г) заміна діючих продуктивних сил новоствореними

2. Сукупність умов, які визначають економічну доцільність використання засобів виробництва, визначається як такий фактор РПС:

- а) фактор географічного розташування;
- б) природно-ресурсний;
- в) екологічний;
- г) техніко-економічний;
- д) соціально-економічний.

3. У якому варіанті відповідей показники регіональної економіки виражають продуктивну і ефективну функцію потенціалу регіону ?

- а) геополітичне розміщення, кількість населення, підприємств, банків ресурсів;
- б) вартість праці, капіталу, грошовий оборот, продуктивність праці, затратність продукції;
- в) виробництво валової доданої вартості на душу населення, рівень доходів, цін, безробіття;
- г) всі варіанти вірні.

4. Соціально-економічні фактори розвитку й розміщення продуктивних сил у регіоні враховують:

- а) чисельність трудових ресурсів, їхній територіально-галузевий розподіл і якісні характеристики;
- б) розташування регіону;
- в) наявність розвиненої транспортної мережі міжнародного значення;
- г) стан навколишнього природного середовища й природоохоронну діяльність;
- д) санітарно-гігієнічні умови праці.

5. Серед кількісних параметрів елементів територіальної структури економіки виділяють:

- а) населення і розселення;
- б) структуру населення за віком;
- в) рівень народжуваності;
- г) природні умови і ресурси;
- д) інтенсивність показників природного руху груп населення зайнятості;
- є) віддаленість населених пунктів.

6. Дати визначення закономірностей розміщення виробництва:

- а) об'єктивні категорії, які пізнаються і використовуються у практичній діяльності;

- б) визначають стійкі зв'язки між явищами економічного життя;
- в) заходи щодо економічної організації території;
- г) територіальна концентрація виробництва.

7. Закономірність ефективного розміщення продуктивних сил характеризує:

- а) витрати на розвиток продуктивних сил;
- б) ефект розміщення виробництва;
- в) комплексне розміщення продуктивних сил.

8. Можливості використання закономірностей територіальної концентрації продуктивних сил:

- а) комплексний розвиток території;
- б) раціональне використання трудових ресурсів;
- в) формування агломерацій, промислових вузлів, урбанізованих зон.

9. Принципи розміщення продуктивних сил – це:

- а) заходи щодо економічної організації території;
- б) територіальна концентрація виробництва;
- в) можливості для прийняття оптимальних рішень.

10. Наближення матеріало-, енерго- та водомістких галузей до джерел палива, енергії та води означає дотримання принципів:

- а) раціонального розміщення продуктивних сил;
- б) комплексного розміщення продуктивних сил;
- в) збалансованості та пропорційності розміщення виробництва.

11. Причини, що зумовлюють вибір місця просторового розташування окремих підприємств, їх груп і галузей – це:

- а) закономірності розміщення продуктивних сил;
- б) принципи розміщення продуктивних сил;
- в) фактори розміщення продуктивних сил;
- г) всі відповіді вірні.

Питання для перевірки та аудиторного контролю знань

1. Охарактеризувати закономірності розвитку регіонів і розміщення продуктивних сил: соціальної спрямованості розвитку регіонів і розміщення продуктивних сил; сталого розвитку продуктивних сил; пропорційного розміщення продуктивних сил; територіального поділу праці.

2. Охарактеризувати основні принципи розміщення продуктивних сил та формування економіки регіонів.

3. Визначити роль природних факторів у розміщенні продуктивних сил та розвитку регіонів. Наведіть приклади їх впливу на території України.

4. Визначити роль соціально-демографічних та економічних факторів у розміщенні продуктивних сил та розвитку регіонів. Наведіть приклади їх впливу на території України.

5. У чому полягає сутність поняття «продуктивні сили»?

6. Які існують концепції розміщення продуктивних сил?

7. Висвітлити економічні закони і розміщення продуктивних сил.

8. Які існують чинники розміщення продуктивних сил.
9. Місце чинників продуктивних сил у формуванні економіки регіонів.
10. Сутність концепції територіальних обмежень.
11. Поняття концепції територіальних можливостей.

Ситуаційні завдання

1. Заповнити таблицю 1, на місці перетину відповідних рядків і стовпчиків (граф) поставити знак «+», якщо певний елемент продуктивних сил відповідає формі їх розвитку.

Таблиця 1 – Форми розвитку елементів продуктивних сил

Показник	Елемент продуктивних сил		
	природний	суспільний	всезагальний
Внутривиробничий поділ праці			+
Природне середовище	+		
Наукові знання		+	
Територіальний поділ праці		<i>заповнити</i>	
Знаряддя праці			
Корисні копалини			
Трудова кваліфікація			
Інформація			
Родючі ґрунти			
Кооперування праці			
Технологія			
Інтеграційні процеси			
Водні ресурси			
Комбінування			

2. На підставі аналізу техніко-економічних особливостей визначити ступінь впливу різних факторів на розміщення галузей промисловості.

Методичні рекомендації. Для пояснення ступеня впливу доцільно застосовувати такі позначення:

+++ вирішальний вплив

+ незначний вплив

++ сильний вплив

– відсутність впливу

Результати показати в таблиці.

Реферати до теми

1. Наукові методи аналізу продуктивних сил і регіональної економіки.
2. Фактори розміщення продуктивних сил у системі ринкової економіки.
3. Регіональні особливості територіальної організації продуктивних сил в Україні.

4. Вплив факторів розміщення продуктивних сил на формування економіки регіонів.
5. Вплив зовнішнього середовища на розміщення продуктивних сил.
6. Розміщення продуктивних сил у системі ринкової економіки.
7. Проблеми розміщення продуктивних сил України у процесі переходу до ринкової економіки.
8. Основні тенденції розміщення продуктивних сил у сучасній світовій економіці.
9. Взаємозв'язок територіальної організації продуктивних сил та розселення населення.
10. Принципи ефективного розміщення виробництва.
11. Принцип комплексності у розміщенні виробництва.
12. Економічна концепція розвитку національної економіки і принципи розвитку продуктивних сил України
13. Сучасні регіональні проблеми і диспропорції.
14. Вплив науково-технічного прогресу на розміщення продуктивних сил.

2.3 ЕКОНОМІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ГОСПОДАРСТВА

1. Соціально-економічна сутність районування.
2. Методологічні підходи економічного районування.
3. Місце регіону в економічному просторі.
4. Форми просторової організації господарства.

Тестові завдання

1. Що характеризують парні тенденції одного і того самого явища, виявлені в процесі просторового аналізу?

- а) районоутворення;
- б) районування;
- в) розмежування економічних районів;
- г) всі відповіді правильні.

2. Які з властивостей характерні процесу районоутворення?

- а) диференціювання, нівелювання, концентрування, деконцентрування;
- б) розмежування, з'єднання, виділення, сполучення;
- в) агломерування, деагломерування, поляризація, деполіаризація;
- г) вірні відповіді у варіантах а і в;

3. Назвати постійні чинники районоутворення:

- а) поселення, шляхи, виробничі об'єкти;
- б) води, фунти, ліси, сума вегетаційних температур;
- в) віддаленість між населеними пунктами, рельєф, корисні копалини;
- г) вірні відповіді у варіантах а і б.

4. Назвати змінні чинники районоутворення:

- а) поселення, шляхи, виробничі об'єкти;

- б) води, ґрунти, ліси, сума вегетаційних температур;
- в) віддаленість між населеними пунктами, рельєф, корисні копалини;
- г) відповіді у варіантах а і б.

5. Обґрунтувати поняття економічного районування?

- а) об'єктивний процес формування економіки окремої території;
- б) суб'єктивний поділ країни на окремі райони;
- в) обґрунтований поділ країни на економічні райони;
- г) всі відповіді правильні.

6. Які елементи територіальної організації виробництва характеризують об'єкт, центр, вузол, комплекс?

- а) поселення;
- б) виробництво;
- в) інновації;
- г) відповіді у варіантах б) і в).

7. Які елементи територіальної організації виробництва характеризують агломерація, мегаполіс, населений пункт?

- а) поселення;
- б) виробництво;
- в) інновації;
- г) вірні відповіді у варіантах б) і в).

8. Під поняттям «Промисловий вузол» розуміють:

- а) поселення;
- б) два і більше спеціалізованих підприємств, переважно пов'язаних між собою виробничими зв'язками, що відповідає комплексній формі розміщення — локальному ТВК;
- в) одне спеціалізоване підприємство з інфраструктурою і підприємствами, що обслуговують потреби населення;
- г) два і більше спеціалізованих підприємств, переважно пов'язаних між собою виробничими зв'язками.

9. Населений пункт чисельністю до 1000 осіб, населення якого здебільшого зайнято обробкою землі, – це:

- а) селище;
- б) мікрополіс (мале місто);
- в) мезополіс (середньо місто);
- г) макрополіс (велике місто);
- д) мегаполіс (дуже велике місто).

10. Територіальне сполучення об'єктів, що відіграють певну роль у розвитку даної території, – це:

- а) центр;
- б) промисловий центр;
- в) вузол;
- г) промисловий вузол;
- д) виробничий комплекс.

11. Взаємозумовлене поєднання підприємств на певній території, за якого ефект досягається завдяки вдалому добору підприємств згідно з природними та економічними умовами, – це:

- а) територіально-виробничий комплекс;
- б) промисловий центр;
- в) район;
- г) технополіс;
- д) виробничий комплекс.

12. Територія, що відрізняється від інших територій за сукупністю складових частин, які характеризуються єдністю, взаємозв'язком та цілісністю, котра є об'єктивною умовою, закономірністю раціонального розвитку даної території, – це:

- а) територіально-виробничий комплекс;
- б) промисловий центр;
- в) район;
- г) технополіс;
- д) виробничий комплекс.

Питання для перевірки та аудиторного контролю знань

1. Що таке «економічне районування»?
2. Які Вам відомі види економічного районування?
3. Мета соціально-економічного районування.
4. В чому полягають основні розбіжності в підходах різних авторів щодо районування території України?
5. Екологічні аспекти економічного районування.
6. Просторове «наповнення» економічного району.
7. Зазначити фактори районоутворення.
8. Вплив суспільно-економічних відносин на формування економічних районів.
9. Об'єктивність та суб'єктивність економічного районування.
10. У чому полягає прикладне значення економічного районування для науки «Регіональна економіка»?
11. Які принципи економічного районування.
12. Визначити типи та ієрархію економічних районів.
13. Охарактеризувати етапи економічного районування в Україні та сучасну мережу економічних районів.
14. Дати визначення таким поняттям як: промисловий пункт, промисловий вузол, промисловий центр. Поясніть у чому полягає різниця між даними поняттями.
15. Якими характеристиками і параметрами визначається якість економічного простору?
16. Чому пострадянське районування втратило практичне і наукове значення? Які фактори при цьому не враховувалися?

17. Сформулювати головні вимоги Конституції України щодо економічного простору країни.

18. Розкрити поняття територіально-виробничий комплекс.

19. Як співвідносяться поняття «регіон» та «ТВК»?

20. На які групи поділяються галузі, залежно від їх ролі в ТВК?

21. В чому сутність комплексного розвитку регіону?

22. Визначити типи економічних районів.

Ситуаційні завдання

1. На контурній карті зобразити сучасну мережу економічних районів макрорівня.

Методичні рекомендації. Для цього необхідно скористатися географічним атласом, визначивши, які області належать до того чи іншого економічного району. Райони позначити різним кольором або штриховою.

2. Визначити функціонально-територіальну структуру одного з макрогосподарських районів.

Методичні рекомендації. Для цього слід використати карту адміністративно-територіального устрою України більшого масштабу, щоб було чітко видно межі адміністративних районів. Міста-райцентри позначити одним умовним позначенням, а селища міського типу – іншим.

3. Відобразити та пояснити графічну інтерпретацію розмежування економічних районів двох центрів.

4. Знайти на карті та перерахувати адміністративні області та економічні райони, які сформовані Міністерством економіки.

5. Охарактеризувати етапи економічного районування в Україні та сучасну мережу економічних районів.

Реферати до теми

1. Сучасні схеми районування території України.

2. Економічне районування та територіальна організація господарства.

3. Основи економічного районування території.

4. Економічне районування України: варіанти та теоретичні проблеми.

5. Історичний огляд розвитку економічного районування України.

6. Економічні райони України: за В.А. Поповкіним, за М.Д. Пістуном, їх характеристика.

7. Економічне районування як науковий метод територіальної організації народного господарства.

8. Економічний район, його суть, основні ознаки та об'єктивний характер формування.

9. Економічне районування як засіб практичного управління територією держави.

10. Сучасне районування України.

11. Територіальна структура господарства – основа економічного районування
12. Економічна аргументація меж району.
13. Регіональний економічний простір. Його роль у формування соціально економічних систем.
14. Типи економічних районів та їхні цільові функції.
15. Роль районоформування в територіальній організації регіональних господарських систем.
16. Сучасні мережі економічних районів та їхній склад.

2.4 РЕГІОН У СИСТЕМІ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПОДІЛУ ПРАЦІ

1. Поняття територіальної соціально-економічної системи.
2. Територіальна і галузева структура регіону.
3. Виробнича підсистема регіону.
4. Організаційні форми ТВК.
5. Виробнича інфраструктура регіону.
6. Економічна сутність кластерів і кластерного механізму.

Тестові завдання

1. Обґрунтувати сутність поділу праці.

- а) спеціалізація виробництва;
- б) кооперація виробництва;
- в) комбінація виробництва;
- г) інтеграція виробництва.

2. В основі територіального поділу праці лежать:

- а) природні умови й ресурси;
- б) різноманітність територій;
- в) відмінності між народами, що там мешкають, та історично сформованими навичками праці;
- г) всі відповіді вірні.

3. Внутрішньорайонний поділ праці у межах однієї країни передбачає:

- а) спеціалізацію окремих виробництв усередині економічного району;
- б) спеціалізацію районів та обмін товарами між ними;
- в) спеціалізацію населення в окремих районах країни;
- г) всі відповіді вірні.

4. В основі теорії обґрунтування регіональної економіки є територіальний поділ праці. Що є предметом її аналізу з погляду економіки?

- а) розміщення підприємств по території;
- б) рівень виробничих і загальних витрат і результатів;
- в) рівень розвитку виробничої і соціальної інфраструктури;
- г) рівень зайнятості і безробіття.

5. Товарно-виробничі комплекси, які орієнтуються на випуск одного основного кінцевого виробу, є:

- а) монопродуктові;
- б) субпродуктові;
- в) поліпродуктові;
- г) немає вірної відповіді.

6. Принцип комплексності розміщення виробництва реалізується у:

- а) комплексному використанні природних ресурсів;
- б) раціональному використанні трудових ресурсів;
- в) створенні єдиної інфраструктури;
- г) визначенні найвигіднішої спеціалізації району з урахуванням територіального поділу праці;
- д) всі відповіді вірні.

7. Товарно-виробничі комплекси, у яких випуск головної продукції супроводжується виробництвом супутньої, є:

- а) монопродуктові;
- б) субпродуктові;
- в) поліпродуктові;
- г) немає вірної відповіді.

8. Взаємозумовлене поєднання компонентів суспільного виробництва, яке формується в межах компактної території для одержання певного господарського ефекту – це:

- а) монопродуктові;
- б) територіально-виробничий комплекс;
- в) поліпродуктові;
- г) немає вірної відповіді.

9. Товарно-виробничі комплекси, які виробляють декілька самостійних різновидів продукції, є:

- а) територіальна соціально-економічна система;
- б) кластер;
- в) поліпродуктові;
- г) територіальний поділ праці.

10. Під терміном «кластер» мається на увазі:

- а) товарно-виробничі комплекси, які виробляють декілька самостійних різновидів продукції;
- б) територіальна соціально-економічна система;
- в) це галузеве, територіальне та добровільне об'єднання підприємницьких структур, які тісно співпрацюють із науковими (освітніми) установами, громадськими організаціями та органами місцевої влади;
- г) взаємозумовлене поєднання компонентів суспільного виробництва, яке формується в межах компактної території для одержання певного господарського ефекту.

11. Територіально-соціальна економічна система поділяється на такі підсистеми:

- а) виробнича;
- б) природно-ресурсна;
- в) соціальна;

г) галузева.

12. Виробнича підсистема регіону – це:

- а) цілісна сукупність об'єктів регіону соціального призначення;
- б) сукупність регіональних природних ресурсів (земельних, лісових, водних, нерудних та корисних копалин тощо);
- в) цілісна сукупність об'єктів регіону виробничого призначення;
- г) всі відповіді вірні.

13. Поняття "територіально-виробничий комплекс" (ТВК) запровадив до наукового обігу:

- а) К. І. Арсен'єв;
- б) І. Г. Александров;
- в) В. І. Вернадський;
- г) немає вірної відповіді.

Питання для перевірки та аудиторного контролю знань

1. Визначити роль територіального поділу праці у формуванні соціально-економічних систем.
2. Які види територіального поділу праці?
3. Що представляє собою територіально-виробничий комплекс?
4. Що представляє собою територіальна структура регіональної економіки? Дати визначення.
5. Чи відрізняються регіони України за рівнем соціально-економічного розвитку? Навести приклади.
6. Функції територіальної соціально-економічної системи.
7. Що мається на увазі під галузевою структурою регіону?
8. Які Вам відомі територіально-виробничі комплекси? Охарактеризувати їх?
9. Яка існує систематизація функціонального поділу галузей і виробництв у сфері матеріального виробництва?
10. У чому суть теорії територіально-виробничого комплексу?
11. На які підсистеми поділяється територіально-соціальна економічна система? Дати їх визначення.
12. Дати характеристику коефіцієнтам, що визначають ефективність спеціалізації конкретних територій.
13. Які складові входять до виробничої інфраструктури регіону?
14. Дати характеристику організаційним формам господарювання в сфері територіально-виробничого комплексу.
15. Сутність та мета поняття «кластер».

Ситуаційні завдання

1. На підставі даних офіційної статистики визначити типологію регіонального розвитку економічних районів України:
 - а) за рівнем економічного і соціального розвитку регіонів
 - б) за структурою економіки регіонів

2. Скласти узагальнюючу таблицю за типами регіонального розвитку та зробити узагальнюючі висновки

3. За картами навчального атласу України:

1. Визначити основні галузі спеціалізації господарства економічного району.

2. Визначити та пояснити головні чинники господарської спеціалізації окремих економічних районів.

3. Виділити найбільші промислові вузли та центри господарської спеціалізації економічних районів.

4. На підставі одержаного матеріалу скласти таблицю.

Методичні рекомендації. Для цього необхідно скористатися географічним атласом. Визначивши межі досліджуваного регіону, треба виявити найважливіші галузі, що мають місце у даному районі. Слід уважно роздивитися умовні позначення у легенді атласу. Знаючи фактори розміщення певних галузей пояснити їх причетність до конкретних галузей у районі.

Реферати до теми

1. Сутність регіону як територіальної соціально-економічної системи (ТСЕС).

2. Виробнича інфраструктура регіону.

3. Організаційні форми господарювання в сфері територіально-виробничого комплексу.

4. Галузі ТВК, їх роль і значення.

5. Поняття та призначення інвестиційно-будівельного комплексу.

6. Економічна сутність кластерів і кластерного механізму.

7. Кластерні об'єднання на Україні.

8. Концепція створення кластерів в Україні.

9. Вплив поділу праці на продуктивність і ефективність продуктивних сил.

10. Спеціалізація, комплексність, ефективність економічного регіону.

11. Структура економічного регіону.

12. Територіальний поділ праці й територіальна організація господарства.

13. Проблеми типології районів.

2.5 СУТНІСТЬ, МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

1. Поняття регіональної економічної політики.

2. Завдання регіональної економічної політики.

3. Принципи регіональної економічної політики.

4. Пріоритети регіональної економічної політики.

5. Організаційно-економічні форми державного регулювання регіонального розвитку.

6. Регіональна політика щодо реформування міжбюджетних відносин.

7. Роль місцевих органів влади у регіональному розвитку.

Тестові завдання

1. Регіональна економічна політика повинна забезпечувати:

- а) ефективне використання внутрішнього потенціалу територій;
- б) єдність державних, регіональних та місцевих інтересів;
- в) перспективний розвиток економіки;
- г) економічну самостійність регіонів.

2. Головною метою регіональної політики є:

- а) підвищення темпів економічного зростання регіонів;
- б) забезпечення державної безпеки;
- в) забезпечення високої якості життя населення регіонів;
- г) розвиток малого та середнього бізнесу;
- д) розвиток місцевого самоврядування.

3. Регіональна економічна політика ґрунтується на таких основних принципах:

- а) конституційність та законність;
- б) забезпечення унітарності держави та цілісності її території;
- в) створення рівних умов функціонування регіональних господарських комплексів;
- г) державна підтримка.

4. Які основні об'єкти регіональної економічної політики?

- а) питання, пов'язані з соціально-економічним розвитком територій;
- б) територіальні утворення, у межах яких здійснюється державне управління та місцеве самоврядування;
- в) підприємства, установи та організації;
- г) регіони країни.

5. Вказати основні завдання регіональної політики у сфері соціального розвитку:

- а) забезпечення населення робочими місцями;
- б) підвищення соціальних виплат;
- в) залучення працездатного населення до сфери продуктивної зайнятості;
- г) зниження рівня безробіття.

6. Які основні завдання регіональної політики у виробничій сфері:

- а) залучення стратегічних інвесторів;
- б) розвиток експортних та імпортозамінних виробництв;
- в) розвиток сільськогосподарського виробництва;
- г) ефективне використання наявного виробничого потенціалу.

7. Що виражає економічна політика в умовах ринку?

- а) заходи для зміцнення держави;
- б) стратегічні дії суб'єктів ринку у своїй сфері;
- в) заходи соціального захисту всім громадянам;
- г) стратегія підтримки сфери виробництва і послуг.

8. На що має бути спрямована регіональна економічна політика насамперед?

- а) на продуктивне її ефективне функціонування підприємств в регіоні;

- б) на створення робочих місць і соціального захисту в регіоні;
- в) на вирішення стратегічних завдань держави в регіоні;
- г) на створення вільних економічних зон у регіоні.

9. Які складові регіональної економічної політики є пріоритетні?

- а) інституційна, національна, ринкова, соціальна;
- б) фінансова, виробнича, економічна;
- в) інтеграційна, торговельна, екологічна, військова;
- г) вірні відповіді у варіантах а) і б).

10. У регіональній економічній політиці пріоритетне місце відводиться:

- а) виробникам регіону;
- б) адміністрації і самоврядуванню регіону;
- в) державі в регіоні;
- г) всім відповідно до функцій.

11. Який суб'єкт економічної політики ставить за мету підтримку виробників, соціальний розвиток і захист?

- а) держава;
- б) підприємство;
- в) регіон;
- г) всі суб'єкти.

12. Які із перелічених функцій є в основі економічної політики влади регіону?

- а) ефективність підприємств, ринок праці, соціальна і ринкова інфраструктура, екологія;
- б) бюджети держави, населених пунктів, підприємств;
- в) вирішення стратегічних завдань держави в регіоні;
- г) посилення інтеграційних процесів регіону з іншими регіонами.

13. Які принципи проведення економічної політики владою регіону?

- а) гармонізація соціальних відносин в регіоні;
- б) економічний моніторинг і визначення завдань держави;
- в) розмежування функції держави, підприємств і влади регіону, збалансованість зв'язків;
- г) всі відповіді вірні.

14. Які аспекти економічної політики держави в регіоні?

- а) забезпечення економічної самодостатності регіонам;
- б) демонополізація;
- в) наповнення бюджетів усіх рівнів;
- г) вірні відповіді у варіантах а) і б).

15. Назвати пріоритети політики оптимізації регіональних економічних структур:

- а) адекватність рівнів правової бази і організації виробництва вимогам дії об'єктивних економічних законів;
- б) регіональні результати виробництва повинні відповідати вимогам розширеного відтворення капіталу;
- в) регіональним результатам виробництва повинна відповідати платоспроможність споживачів;

г) всі перелічені пріоритети правильні.

Питання для перевірки та аудиторного контролю знань

1. Розкрити зміст понять "регіональна політика", "регіональна економічна політика".
2. У чому полягає суть регіональної політики, прийнятої у Проекті Закону України "Про Концепцію державної регіональної економічної політики"?
3. Які головні завдання регіональної економічної політики?
4. Дати оцінку ролі місцевих органів влади у регіональному розвитку.
5. Проаналізувати регіональну політику щодо реформування міжбюджетних відносин.
6. Визначити пріоритети регіональної економічної політики.
7. Охарактеризувати принципи регіональної економічної політики.
8. Охарактеризувати організаційно-економічні форми державного регулювання економічного розвитку.
9. Які складові включає механізм реалізації державної регіональної політики?
10. У чому відмінність і спільність державної регіональної політики й політики регіонів?
11. Назвати основні складові регіональної економічної політики.
12. Яка мета регіональної соціальної політики?
13. У чому полягає мета екологічної політики?
14. Які методи державного регулювання економіки найбільш адекватні сучасному етапу економічних перетворень в Україні?
15. Які існують організаційно-економічні форми державного регулювання регіонального розвитку.

Ситуаційні завдання

1. На контурній карті зобразити територіально-адміністративний устрій України із зазначенням макрогосподарських одиниць та міст загальнодержавного значення.

Методичні рекомендації. Треба взяти контурну карту України зобразити на ній великі економічні райони. У літературі слід знайти чому дані міста мають такий статус.

2. Розкрити зміст регіональної економічної політики та її особливості.

Методичні рекомендації. Щоб виконати це завдання треба ретельно опрацювати лекційний матеріал. Звернути особливу увагу на поняття «депресивні території» та «території пріоритетного розвитку». Пов'язати з історією формування і господарського освоєння окремих територій України.

3. Визначити об'єкти, суб'єкти та завдання державної регіональної політики у економічній, соціальній, екологічній, демографічній сферах.

Методичні рекомендації. Для цього варто згадати категорії «об'єкт», «суб'єкт», «сфера господарства», «регіональна політика». Наголосити на

взаємозалежності даних категорій. Доцільно ознайомитися та законспектувати основні положення проекту Закону України «Про адміністративно-територіальний устрій».

Реферати до теми

1. Стратегічні і поточні завдання державної регіональної економічної політики в контексті законодавчих документів України.
2. Механізм реалізації регіональної економічної політики в Україні.
3. Етапи реалізації регіональної економічної політики в сучасній Україні.
4. Роль місцевих органів влади у регіональному розвитку.
5. Роль регіональної політики з питань реформування міжбюджетних відносин.
6. Пріоритети регіональної економічної політики.
7. Механізм реалізації державної регіональної економічної політики України.
8. Роль органів місцевого самоврядування у здійсненні державної регіональної економічної політики.
9. Прогнозування і державні програми розвитку регіонів.
10. Шляхи формування та реалізації регіональної політики.
11. Взаємозв'язок економічної політики і ефективності виробництва.
12. Політика структурної оптимізації регіональної економіки
13. Правова база реалізації механізму регіональної політики
14. Формування позабюджетних, валютних та інших цільових фондів місцевих органів влади.

2.6 ГОСПОДАРСЬКИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ, ЙОГО СТРУКТУРА І ТРАНСФОРМАЦІЯ В РИНКОВИХ УМОВАХ

1. Структура господарського комплексу.
2. Виробничий потенціал України.
3. Форми суспільної організації виробництва.
4. Науково-технічний потенціал України.
5. Історія розвитку господарства.

Тестові завдання

1. За сферою виробництва напрями діяльності та галузі виробництва поділяються на:

- а) промисловість, сільське господарство;
- б) житлово-комунальне господарство і побутове обслуговування населення;
- в) торгівля, матеріально-технічне постачання;
- г) органи управління і оборони;
- д) всі відповіді вірні.

2. Україна – ... держава Європи:

- а) індустриальна;
- б) індустриально-аграрна;
- в) аграрно-індустриальна;
- г) немає правильної відповіді.

3. Основна галузь виробничої сфери - це:

- а) промисловість;
- б) сільське господарство;
- в) транспорт;
- г) зв'язок.

4. До матеріально-побутових галузей належать.: (Вибрати зайве)

- а) торгівля;
- б) освіта;
- в) громадське харчування;
- г) побутове обслуговування;
- д) житлово-комунальне господарство.

5. На розміщення наукових центрів (закладів) впливають фактори:

- а) культурне середовище;
- б) освітній потенціал;
- в) інформаційна інфраструктура;
- г) інтелектуальний потенціал.

6. До сфери нематеріальних послуг відносять:

- а) науку та наукове обслуговування;
- б) торгівлю;
- в) громадське харчування;
- г) всі відповіді правильні.

7. Галузь промисловості – це сукупність підприємств, що характеризуються:

- а) спільним організаційним типом виробництва;
- б) єдністю економічного призначення продукції що виробляється;
- в) однаковими умовами постачання і збуту;
- г) всі відповіді вірні.

8. Галузева структура промисловості характеризується:

- а) співвідношенням між окремими галузями промисловості;
- б) складом галузей, їх кількісними співвідношеннями та взаємозв'язками між ними;
- в) диференціацією промисловості на галузі;
- г) всі відповіді вірні.

9. Фактори, що визначають галузеву структуру:

- а) структурні зміни в основних виробничих фондах;
- б) природні ресурси країни;
- в) розвиток структури суспільного виробництва;
- г) вірні відповіді у варіантах а) і в).

10. В МНК виділяють такі комплекси:

- а) паливно-енергетичний та рекреаційний;
- б) машинобудівний, хімічний;

- в) агропромисловий і лісовий;
- г) будівельно-індустріальний та транспортний;
- д) торговельний та туристичний.

Питання для перевірки та аудиторного контролю знань

1. Проаналізувати господарський комплекс України.
2. Структура єдиного народногосподарського комплексу України та характеристика його основних складових.
3. Охарактеризувати форми суспільної організації виробництва.
4. Дати характеристику типам структури господарства країни?
5. Які галузі входять до сфери матеріального виробництва та до сфери нематеріальних послуг?
6. Що мається на увазі під МНК (міжгалузеві господарські комплекси)?
7. Обґрунтувати та висвітлити господарський комплекс України як єдину національну економічну систему.
8. Обґрунтувати критерії оцінки національно-господарського комплексу: фізично-якісні, економічні – праця, капітал, матеріальні ресурси.
9. Розкрити сучасну галузеву структуру господарського комплексу, пропорції галузей, праці, капіталу, продукту, споживання.
10. Навести приклади і критерії зростання технічного рівня виробництва через якісні параметри продукції і що мають забезпечити технології при її виробництві.
11. Розкрити основи інноваційного потенціалу регіону: засади інновацій в регіоні – науково-технічна революція, науково-технічний прогрес, чинники інноваційного потенціалу в регіоні, поняття інтелекту, наукові дослідження.
12. Розкрити сутність виробничого та наукового потенціалу господарства.
13. Які основні напрями подальшого розвитку народного господарства України?
14. Які особливості формування виробничого потенціалу в Україні?

Ситуаційні завдання

1. Побудувати схему «Галузева структура господарства».

Методичні рекомендації. Скористатися «Статистичним щорічним України» (або вартість основних виробничих фондів по галузях, або вартість виробленої продукції, або зайнятість населення за галузями виробництва). Показник України взяти за 100% і поррахувати питому вагу інших галузей. На основі отриманих результатів побудувати секторну діаграму.

2. Проаналізувати тенденції розвитку господарського комплексу України, що визначилися, з розрахункових показників і порівняти із загальносвітовими тенденціями. Отримані результати занести в таблицю.

Реферати до теми

1. Виробничий потенціал України.
2. Історичні особливості становлення господарства.
3. Вплив науково-технічного процесу на регіональну економіку.
4. Господарський комплекс України, його структура і трансформація в ринкових умовах.
5. Територіальна структура господарського комплексу України.
6. Структура господарського комплексу і його завдання.
7. Фінансова система регіону.
8. Функціональні засади ринкової економіки.
9. Значення наукового потенціалу в розвитку продуктивних сил країни.
10. Промисловість як фактор, що визначає територіальну організацію господарства.
11. Трансформація господарського комплексу України в ринкових умовах.
12. Розвиток української науки.
13. Мінерально-сировинні ресурси як основа для розвитку сфери матеріального виробництва.
14. Територіальна структура господарського комплексу України.
15. Промисловість України: її галузева структура та форми територіальної організації.
16. Проблеми і напрямки вдосконалення структури господарства України.
17. Розвиток господарства України на сучасному етапі та його трансформація в ринкових умовах.

2.7 ПРИРОДНИЙ ТА ТРУДОРЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ

1. Класифікація та економічне оцінювання природних ресурсів.
2. Сутність і принципи використання природно-трудоного потенціалу території.
3. Мінеральні ресурси галузей промисловості.
4. Природні ресурси сільськогосподарського виробництва.
5. Природно-рекреаційні ресурси України.
6. Формування трудоворесурсного потенціалу України.

Тестові завдання

1. За екологічною класифікацією природні ресурси бувають:

- а) вичерпні;
- б) відновні;
- в) мінеральні;
- г) невичерпні.

2. Яка стадія ринку праці характерна для сучасного періоду економіки України?

- а) безробіття;

- б) рівновага між робочою силою і робочими місцями;
- в) дефіцит трудових ресурсів.

3. Що таке урбанізація?

- а) відтік міських жителів на заробітки за кордон;
- б) повернення вихідців із сіл до своїх жител;
- в) поповнення міського населення за рахунок селян.

4. Природні умови України – це:

- а) клімат;
- б) рельєф;
- в) кам'яне вугілля;
- г) нафта і газ;
- д) вода.

5. Виділити невичерпні природні ресурси:

- а) мінеральна сировина;
- б) сонячна радіація;
- в) енергія прибою, вітру;
- г) внутрішнє тепло Землі;
- д) водні ресурси.

6. Яким факторам належить вирішальна роль у відтворенні населення?

- а) демографічним;
- б) природно-біологічним;
- в) соціально-економічним;
- г) соціально-культурним;
- д) психологічним.

7. Демографічна криза України:

- а) зростання природного приросту населення;
- б) перевищення смертності над народжуваністю;
- в) зменшення чисельності населення.

8. Яка із ознак характеризує простий тип відтворення населення?

- а) чисельність наступного покоління більша від попереднього;
- б) у ході зміни поколінь чисельність населення не змінюється;
- в) людей помирає більше, ніж народжується.

9. Яку частку становить економічно активне населення у трудових ресурсах, %?

- а) 40;
- б) 60;
- в) 75.

10. Економічна класифікація природних ресурсів:

- а) корисні копалини;
- б) ресурси для виробничої сфери;
- в) ресурси невиробничого призначення;
- г) рудні.

11. Яка з рис характерна для земельних ресурсів?

- а) продукт природи;
- б) містить функції предмета і засобу праці;

- в) незамінність;
- г) все сказане правильне.

12. Які ресурси відносять до рекреаційних:

- а) мінеральні і термальні води;
- б) лікувальні грязі;
- в) морські і річкові пляжі;
- г) все сказане правильне.

13. Форма розселення типова для України:

- а) сільське розселення;
- б) розселення кочових народів;
- в) поодинокі розселення.

14. Яка якісна стадія стану ринку праці характерна для сучасного періоду економіки?

- а) рівновага між робочою силою і робочими місцями;
- б) безробіття;
- в) надлишок трудових ресурсів;
- г) дефіцит трудових ресурсів;

15. Яким факторам належить вирішальна роль у відтворенні населення:

- а) демографічним;
- б) природно-біологічним;
- в) соціально-економічним;
- г) соціально-культурним.

16. Трудові ресурси регіону охоплюють:

- а) працездатне населення в працездатному віці;
- б) все населення регіону;
- в) працюючі підлітки до 16 років;
- г) громадяни від 16 років до пенсійного віку.

Питання для перевірки та аудиторного контролю знань

1. Розкрити зміст понять: "природні умови" і "природні ресурси", "природно-ресурсний потенціал".
2. За якими кваліфікаційними ознаками розрізняють види природних ресурсів?
3. Дати характеристику основних підходів до оцінювання природних ресурсів.
4. У чому полягає сутність економічної оцінки природних ресурсів?
5. Сформулювати зміст і принципи використання природно-ресурсного потенціалу території.
6. Якими ознаками характеризується трудоворесурсний потенціал?
7. Які групи населення входять до складу трудових ресурсів?
8. Перерахувати основні форми зайнятості населення та їх особливості.
9. Розкрити сутність ринку праці.
10. Як визначають економічну місткість регіонального ринку праці?

11. Назвати типи регіональних ринків праці в Україні та коротко охарактеризувати їх.

12. Охарактеризувати загальні риси регіонального розселення населення України.

13. Назвати принципи раціонального природокористування.

14. У чому полягає сутність комплексного використання мінеральних ресурсів галузей промисловості?

15. Назвати найбільші родовища мінерально-сировинних ресурсів України.

16. Сутність природних ресурсів сільськогосподарського виробництва.

17. Охарактеризувати природно-рекреаційні ресурси України.

18. Визначте структуру природно-ресурсного потенціалу України. Чому природно-ресурсний потенціал є основою економічного розвитку держави?

19. Охарактеризувати мінеральні ресурси України, їх структуру й особливості розміщення у регіонах України.

20. Охарактеризувати водні ресурси України, особливості їх формування та розміщення.

21. Розкрити особливості земельних ресурсів України.

22. Охарактеризувати лісові ресурси регіонів України, їх народногосподарське значення та основні шляхи раціонального використання.

23. Охарактеризувати демографічний потенціал України, чисельність населення, його динаміку і регіональні відмінності.

Ситуаційні завдання

1. Схематично зобразити структуру природно-ресурсного потенціалу України.

2. Підготувати статистичну інформацію про народжуваність, смертність та природний приріст населення України в розрізі адміністративних областей. Скласти таблицю.

Таблиця. 2 – Природний рух населення України

Роки	Кількість		Природний приріст, %
	народжених, %	померлих, %	
2011			
2012			
2013			
2014			
2015			

За даними таблиці побудувати графіки. Зробити аналіз.

Методичні рекомендації. Для виконання завдання необхідно скористатися «Статистичним щорічником України» за вказані роки і виписати відповідні показники, що характеризують природний рух населення України. Щоб виявити тенденції в динаміці населення треба побудувати графіки – вісь Х – роки, вісь У – показники.

Реферати до теми

1. Місце України на світовому ринку за потенціалом природних ресурсів.
2. Особливості оцінки трудових ресурсів потенціалу країни.
3. Соціальна структура населення, трудовий потенціал України.
4. Форми і рівні зайнятості населення регіонів України.
5. Формування і регулювання регіональних ринків праці.
6. Природно-ресурсний потенціал України.
7. Ресурсозбереження, як основний напрямок використання природних ресурсів.
8. Управління регіональним природокористуванням.
9. Особливості ринку праці в Україні.
10. Проблеми безробіття в регіонах України та можливості його подолання.
11. Регіональні відмінності у статеві-віковій структурі населення.
12. Причини та наслідки демографічного старіння в Україні.
13. Форми і методи управління регіональним природокористуванням в Україні.
14. Проблеми та шляхи раціонального використання водних ресурсів України.
15. Проблеми раціонального використання земельних ресурсів.
16. Трудові ресурси і трудовий ресурсна ситуація в Україні.
17. Динаміка чисельності населення в Україні.
18. Функціональна типологія міст України та класифікація їх за кількістю населення.
19. Причини, види та географія міграцій в Україні.
20. Природні ресурси сільськогосподарського виробництва.
21. Розселення населення України та його зайнятість.

2.8 МІЖГАЛУЗЕВІ ГОСПОДАРСЬКІ КОМПЛЕКСИ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЇХ РОЗВИТКУ І РОЗМІЩЕННЯ

1. Особливості формування міжгалузевих комплексів.
2. Розміщення паливно-енергетичного комплексу України,
3. Гірничо-металургійний комплекс.
4. Машинобудівний комплекс.
5. Будівельний комплекс.
6. Роль транспортного комплексу в народному господарстві.

Тестові завдання

1. Виділити характерні особливості паливно-енергетичного комплексу (ПЕК):

- а) нерівномірність розміщення;
- б) підвищена трудомісткість;
- в) збіг розміщення населення, виробництва і споживання палива і енергії з розміщенням ПЕК.

2. Виділити фактори розміщення електроенергетики:

- а) трудові ресурси;
- б) споживання;
- в) земельні ресурси;
- е) всі відповіді правильні.

3. Виділити фактори, що впливають на розміщення підприємств машинобудування:

- а) конструктивна складність виробів;
- б) енергетичні ресурси;
- в) розвиток спеціалізації і кооперування;
- г) правильними є відповіді а і в.

4. Визначте фактори, які впливають на структуру машинобудування:

- а) раціональні виробничі зв'язки;
- б) екологічна безпека виробництва;
- в) зростання матеріального добробуту і культурного рівня народу;

5. Які види виробництва входять до складу важкого машинобудування:

- а) бурякозбиральних комбайнів;
- б) гірничорудного і шахтного устаткування;
- в) тракторів.

6. Що входить до сфери діяльності гірничо-хімічної промисловості:

- а) видобуток нафти;
- б) газу;
- в) самородної сірки;
- г) пластмас.

7. До галузей будівельної індустрії переважно сировинної орієнтації відносяться виробництва:

- а) цементу;
- б) бетону;
- в) скла;
- г) всі відповіді правильні.

8. Назвати технічну культуру України:

- а) пшениця;
- б) овочеві;
- г) льон-довгунець;
- д) соняшник.

9. Які галузі легкої промисловості одночасно орієнтуються на сировину і споживача:

- а) взуттєва;
- б) швейна;
- г) бавовняна;
- д) правильними є відповіді а і б.

10. Який вид транспорту займає друге місце у загальному вантажообороті:

- а) автомобільний;
- б) морський;

- г) залізничний;
- д) повітряний.

11. Як називається стійке об'єднання виробничих процесів, що розвивається навколо одного основного?

- а) міжгалузеві комплекси;
- б) територіально-виробничі комплекси;
- в) енерговиробничі комплекси.

12. Галузі спеціалізації визначають:

- а) виробничий профіль району;
- б) участь у міжрайонному обміні;
- в) всі відповіді вірні.

13. Провідна галузь паливної промисловості України:

- а) вугільна;
- б) нафтова;
- в) газова;
- г) торфова.

14. Розміщення важкого машинобудування в Україні орієнтується на:

- а) Споживача;
- б) паливну базу;
- в) залізорудні ресурси;
- г) металургійну базу.

15. Основна галузь виробничої сфери - це:

- а) промисловість;
- б) сільське господарство;
- в) транспорт.

16. Головний кам'яновугільний басейн України:

- а) Донецький;
- б) Дніпровський;
- в) Львівсько-Волинський.

17. Головний район видобутку нафти і газу зосереджений в:

- а) Прикарпатті;
- б) Лівобережжі;
- в) Приморському регіоні.

18. Найпотужнішою атомною електростанцією в Україні є:

- а) Рівненська;
- б) Запорізька;
- в) Хмельницька;
- г) Львівська.

19. Швейна промисловість України:

- а) поширена галузь;
- б) представлена лише у великих містах;
- в) найбільшого поширення набула у сільській місцевості.

Питання для перевірки та аудиторного контролю знань

1. Що таке "міжгалузевий комплекс"?
2. Які основні типи міжгалузевих комплексів виділяють в господарському комплексі України?
3. Які особливості формування міжрегіональних та локальних міжгалузевих комплексів?
4. Що розуміють під виробничою і територіальною ознаками формування міжгалузевих комплексів?
5. Які основні особливості формування й аналізу міжгалузевих комплексів?
6. Охарактеризувати розвиток паливно-енергетичного комплексу України.
7. Розкрити особливості складу і розвитку гірничо-металургійного комплексу України.
8. Охарактеризувати розвиток машинобудівного комплексу України.
9. Розкрити проблеми розвитку ВПК України.
10. Охарактеризувати структуру і зв'язки комплексу хімічної індустрії України.
11. Які особливості структури і територіальної організації лісовиробничого комплексу України?
12. У чому полягає специфіка розвитку будівельного комплексу України?
13. Охарактеризувати структуру агропромислового комплексу України.
14. Які основні особливості розвитку комплексу виробництва непродовольчих товарів?
15. Охарактеризувати сучасний стан і особливості розміщення вугільної промисловості України.
16. Які фактори впливають на підвищення собівартості кам'яного вугілля?
17. Які проблеми стоять перед вугільною промисловістю на сучасному етапі розвитку?
18. Охарактеризувати сучасний стан і особливості розміщення нафтової та газової промисловості України.
19. Як поділяється промисловість за ознакою економічного призначення продукції?

Ситуаційні завдання

1. Проаналізувати особливості та перспективи розвитку ведучих МГК України за даними офіційної статистики: виконання розрахунково-графічних робіт.

Методичні рекомендації. Схематично зобразити структуру ведучих МГК України. Необхідно скористатися «Статистичним щорічником України» і використати відповідні показники, що характеризують міжгалузеві комплекси.

2. Користуючись даними статистичного довідника, побудувати і проаналізувати:

- а) видобуток вугілля в Україні;
- б) видобуток нафти і природного газу в Україні;

в) структуру виробництва електроенергії в Україні

4. Дати економічну характеристику галузі господарства.

Методичні рекомендації. Виконується письмово. Вибір галузі довільний, характеристику здійснювати за такою схемою:

1) Визначити місце та роль галузі в структурі промисловості та в цілому господарського комплексу (За якими показниками можна відобразити місце галузі в структурі промисловості?).

2) Далі необхідно проаналізувати її компонентну структуру.

3) Потім слід визначити техніко-економічні особливості галузі та основні фактори її розміщення. (Як класифікувати галузі за техніко-економічною особливістю? Які основні фактори розміщення галузей?).

4) Характеристика сировинної, паливної та енергетичної бази галузі.

5) Далі необхідно проаналізувати загальний стан розвитку галузі (це вимагає аналіз динаміки та структури виробництва та визначення загального рівня розвитку галузі в регіоні).

Реферати до теми

1. Особливості формування й аналізу міжгалузевих комплексів.

2. Виробнича (економічна) і територіальна (географічна) ознака формування міжгалузевих територіальних комплексів.

3. Типи міжгалузевих комплексів: промислові, агропромислові, міжвиробничі, акваторіальні.

4. Класифікація МГК залежно від просторових масштабів: народногосподарські і територіальні (спеціалізовані та багатогалузеві).

5. Паливно-енергетичний комплекс України: структура і трансформація в ринкових умовах.

6. Металургійний комплекс України: структура і трансформація в ринкових умовах.

7. Машинобудівельний комплекс України: структура і трансформація в ринкових умовах.

8. Хімічний комплекс України: структура і трансформація в ринкових умовах.

9. Лісовиробничий комплекс України: структура і трансформація в ринкових умовах.

10. Легка промисловість України: структура і трансформація в ринкових умовах.

11. Агропромисловий комплекс України.

12. Харчова промисловість України.

13. Транспортна система України.

14. Рекреаційний комплекс України.

15. Вугільна промисловість України.

16. Нафтогазова промисловість України, джерела ресурсів.

17. Шельфове видобування нафти і газу в Україні.

18. Нафтогазотранспортна система України у європейській транспортній системі.

19. Електроенергетика: її структура, вплив на розвиток і розміщення виробництва.

20. Фактори та регіональні особливості розвитку і розміщення підприємств чорної та кольорової металургії.

21. Фактори та регіональні особливості розвитку і розміщення підприємств хімічного комплексу.

22. Фактори та регіональні особливості розвитку і розміщення підприємств лісопромислового комплексу.

23. Роль науки і техніки в удосконаленні розвитку і розміщення продуктивних сил.

2.9 ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ ЯК ЄДНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

1. Поняття і сутність економічної системи.
2. Суспільно-економічні формації соціально-економічного розвитку.
3. Особливості моделі розвитку національної економіки в період трансформації.
4. Перехідна економіка. Крайнощі економіки розвитку.
5. Криза економіки, шляхи її усунення.
6. Теорії і моделі економічного розвитку.
7. Напрями регіонального соціально-економічного зростання.

Тестові завдання

1. Перехідна економіка – це :

- а) постіндустріальна економіка;
- б) змішана економіка;
- в) інформаційна економіка;
- г) особливий стан економічної системи на етапі її становлення і реформування.

2. Кінцевою метою перехідних процесів в Україні є:

- а) формування ринкової економіки;
- б) формування змішаної економічної системи;
- в) формування динамічної, самодостатньої, соціально орієнтованої моделі суспільства, керованої соціально відповідальною державою при підтримці усього громадянського суспільства;
- г) досягнення макроекономічної стабілізації та економічного зростання на базі ефективного використання економічних ресурсів суспільства.

3. Основними стратегічними завданнями розвитку національної економіки є:

- а) розвиток власних галузей, які мають конкурентні переваги у світовій економіці;

- б) створення ефективного внутрішнього ринку як основи для завоювання нових позицій та їх закріплення на міжнародних ринках;
- в) досягнення повної конвертованості національної грошової одиниці;
- г) постійна адаптація національного зовнішньоекономічного законодавства відповідно до вимог і норм міжнародних організацій;
- д) всі відповіді вірні.

4. В якій з моделей економічного розвитку максимальний рівень державного втручання в економіку:

- а) модель державного соціалізму;
- б) модель змішаної економіки;
- в) модель класичного капіталізму;
- г) модель перехідної економіки.

5. Серед ознак національного суверенітету, які характеризують національну економічну систему, виділяють:

- а) трудовий потенціал;
- б) національну державність;
- в) національна грошова одиниця;
- г) система виходу на світові ринки.

6. Автором монетаристської економічної теорії є:

- а) М. Фрідман;
- б) Дж. Кейнс;
- в) Дж. Сакс;
- г) Туган-Барановський.

7. В якій з перерахованих моделей економічного розвитку рівень державного втручання в економіку є частковим:

- а) модель державного соціалізму;
- б) модель змішаної економіки;
- в) модель класичного капіталізму;
- г) модель перехідної економіки.

8. Сукупність взаємопов'язаних і відповідним чином упорядкованих елементів економіки, що утворюють певну цілісність, економічну структуру суспільства, яка має загальну мету – це:

- а) модель економічного розвитку;
- б) економічна система;
- в) система;
- г) економічна криза.

9. Криза в одній з галузей народного господарства, що може виникнути у будь-якій фазі циклу (наприклад, криза у сільському господарстві, на транспорті) це:

- а) структурна криза;
- б) економічна система;
- в) галузева криза;
- г) криза.

10. Автор методології «шокової терапії»:

- а) М. Фрідман;

б) Дж. Кейнс;

в) Дж. Сакс;

г) Туган-Барановський.

11. Серед товарообмінних ознак національного суверенітету, які характеризують національну економічну систему, виділяють:

а) трудовий потенціал;

б) національну державність;

в) національна грошова одиниця;

г) система виходу на світові ринки.

12. Яка теорія зазначає, що тільки НТП може забезпечити безперервний рівень виробництва:

а) інноваційна теорія;

б) монетаристська економічна теорія;

в) шведська раціональна соціальна модель;

г) методологія „шокової терапії”.

Питання для перевірки та аудиторного контролю знань

1. Сутність поняття «економічна система».

2. Сформулювати коротко складові економічної системи?

3. Визначити сутність соціально-економічної системи.

4. Зазначити етапи соціально-економічного розвитку.

5. Які існують соціально-економічні проблеми регіонів України?

6. Чим зумовлюється використання різних підходів до характеристики структури господарства?

7. Охарактеризувати класичні моделі економічного розвитку (формації).

8. Крайності економічного розвитку. Сутність цього поняття, їх ознаки і фактори.

9. Як відбувався перехідний період в Україні, еволюційним чи революційним шляхом?

10. Поняття «кризи», її причини.

11. Сутність поняття «економічна криза».

12. Зазначити та охарактеризувати шляхи виходу країни з кризи.

13. Поняття «національної ідеї», її сутність, значення для соціально-економічного розвитку.

14. Що мається на увазі під структурною кризою в господарстві України?

15. Зазначити теорії і моделі економічного розвитку.

16. Сутність монетаристської економічної теорії (моделі). Хто є її родоначальником?

17. Сутність моделі Дж. Кейнса, її значення для соціально-економічного розвитку.

18. Поняття інноваційної теорії Туган-Барановського.

19. Методологія „шокової терапії”, її автор, позитивні та негативні сторони.

20. Зазначити напрями регіонального соціально-економічного зростання.

Ситуаційні завдання

1. Дослідити структурні, галузеві та економічні кризи України, починаючи з 1991 року. Проаналізувати їх причини появи на наслідки. Запропонувати заходи щодо їх подолання. Результати занести в таблицю.

2. Виконати аналіз моделей економічного розвитку різних країн світу.

Методичні рекомендації. Використовуючи лекційний матеріал, зробити порівняльну характеристику моделей економічного розвитку на прикладі країн світу. Вибір країни довільний. Результати дослідження оформити у вигляді таблиці.

Таблиця 3 – Порівняльна характеристика моделей економічного розвитку

Модель економічного розвитку	Загальна характеристика моделі економічного розвитку	Найменування країни	Недоліки застосування певної моделі в країні	Переваги застосування певної моделі в країні
<i>Заповнити</i>				

Реферати до теми

1. Економіка регіонів України: стан та перспективи розвитку.
2. Економіка України як єдність регіональних соціально-економічних систем.
3. Сутність та зміст економіки перехідного періоду.
4. Економічна система регіону як ланка єдиного господарського комплексу.
5. Просторові відмінності соціально-економічного розвитку України.
6. Основні тенденції в змінах галузевої структури господарства розвинутих країн світу.
7. Шведська раціональна соціальна модель.
8. Основні складові економічної системи.
9. Моделі соціально-економічного розвитку.
10. Стратегічні завдання складових економічної системи.
11. Монетаристська економічна теорія.
12. Модель Дж. Кейнса.
13. Інноваційна теорія Туган-Барановського.
14. Структурні кризи в Україні.
15. Основні риси перехідної економіки України.
16. Особливості моделі розвитку національної економіки в період трансформацій.

2.10 ЕКОНОМІКА РЕГІОНІВ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

1. Сучасні моделі суспільно-економічної макрорегіоналізації України.
2. Центральний регіон.
3. Донецький регіон.
4. Західний регіон.
5. Придніпровський регіон.
6. Причорноморський регіон.
7. Харківський регіон.

Тестові завдання

1. Утворення економічних інтеграційних угруповань, що розташовані на певній території, з метою підвищення ефективності економіки шляхом уніфікації законодавства, ліквідації адміністративних обмежень на переміщення товарів, капіталів та робочої сили – це:

- а) глобалізація;
- б) регіоналізація;
- в) макро регіоналізація;
- г) уніфікація.

2. Харківська, Полтавська, Сумська області утворюють економічний район:

- а) Подільський;
- б) Східний;
- в) Поліський;
- г) Центральний.

3. Волинська і Рівненська області утворюють економічний район:

- а) Подільський;
- б) Причорноморський;
- в) Поліський;
- г) Центральний.

4. Найнижчий рівень розвитку має економічний район:

- а) Причорноморський;
- б) Карпатський;
- в) Центральний;
- г) Подільський.

5. Економічний район, в якому знаходиться столиця України:

- а) Причорноморський;
- б) Центральний;
- в) Подільський;
- г) Карпатський.

6. Економічний район, в якому мешкає найбільша кількість сільського населення:

- а) Придніпровський;
- б) Карпатський;

- в) Причорноморський;
- г) Подільський.

7. У господарському відношенні Подільський економічний район є:

- а) високорозвинутим економічним районом;
- б) районом середнього господарського розвитку;
- в) районом низького господарського розвитку.

8. Галузями спеціалізації Центрального регіону є:

- а) харчова промисловість;
- б) чорна металургія;
- в) машинобудування;
- г) легка промисловість.

9. Виробництво електроенергії в межах Центрального району забезпечують:

- а) Черкаська ТЕЦ;
- б) Київська ТЕЦ;
- в) Трипільська ТЕЦ;
- г) Каховська ГЕС.

10. Галузями спеціалізації Північно-Західного району є:

- а) виробництво деревини та виробів з деревини;
- б) легка промисловість;
- в) харчова промисловість;
- г) хімічна промисловість.

11. Зазначити галузі, що відносяться до галузей спеціалізації Карпатського району:

- а) металургія;
- б) лісова та деревообробна промисловість;
- в) хімічна промисловість;
- г) лісова та деревообробна промисловість;
- д) промисловість будівельних матеріалів;
- е) нафтова та нафтохімічна промисловість.

12. Найменшою часткою в сукупному природно-ресурсному потенціалі країни серед економічних районів України характеризується:

- а) Волинський;
- б) Подільський;
- в) Придніпровський;
- г) Причорноморський;
- д) Північно-Східний;
- е) Центрально-Український.

Питання для перевірки та аудиторного контролю знань

1. Зазначити головні чинники утворення регіонів.
2. Сутність поняття «макрорегіоналізація».
3. Поняття «регіоналізації».
4. Охарактеризувати принципи соціально-економічної регіоналізації.

5. Зазначити головні чинники та критерії регіоналізації.
6. Харківський регіон: особливості розвитку і розміщення продуктивних сил.
7. Західний регіон: особливості розвитку і розміщення продуктивних сил.
8. Причорноморський регіон: особливості розвитку і розміщення продуктивних сил.
9. Придніпровський регіон: особливості розвитку і розміщення продуктивних сил.
10. Охарактеризувати екологічну ситуацію Центрального регіону та її вплив на структуру і розвиток господарства в регіоні.
11. Перерахувати умови і чинники, які зумовили значний рівень індустріалізації Придніпровського регіону.
12. Які основні відмінності та специфіка в розвитку господарського комплексу Причорноморського регіону?

Ситуаційні завдання

1. Скласти таблицю з назвами макрорегіонів України. Зазначити їх центри та області, що входять до кожного макрорегіону.
2. За варіантами дослідити роль регіонів (Донецький, Придніпровський, Східний, Центральний, Карпатський, Подільський, Поліський, Причорноморський) в економіці України за таким планом:
 - а. Проаналізувати склад і роль регіону в економіці України, визначити галузі спеціалізації.
 - б. Виділити види природних ресурсів, які визначають спеціалізацію регіону.
 - в. Описати демографічну і трудоворесурсну ситуацію в регіоні.
 - г. Визначити ведучі галузі за видами економічної діяльності.
 - д. Проаналізувати проблеми і перспективи розвитку економіки регіону.

Реферати до теми

1. Сучасні моделі суспільно-економічної макрорегіоналізації України.
2. Соціально-економічні проблеми регіонів України.
3. Сучасні моделі суспільно-економічної макрорегіоналізації України.
4. Центральний економічний регіон, його роль в економіці України, галузі спеціалізації та особливості їхнього розміщення.
5. Сучасний стан та проблеми розвитку продуктивних сил Донецького регіону України.
6. Концептуальні основи соціально-економічного розвитку Західного регіону України.
7. Еколого-економічні засади розвитку продуктивних сил Придніпровського регіону України.
8. Проблеми формування господарського комплексу Причорноморського регіону України.
9. Виробничий потенціал Харківського регіону та напрямки його використання.

10. Вирівнювання рівнів економічного і соціального розвитку регіонів.
11. Стан і проблеми розвитку регіональної економіки.
12. Актуальні проблеми та перспективи розвитку регіонів (економічні, соціальні, екологічні).
13. Сучасні моделі суспільно-економічної макрорегіоналізації України
14. Соціально-економічне мікрорайонування України.
15. Вплив глобалізації та регіоналізації на формування та розвиток господарства регіонів.

2. 11 МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ІНТЕГРАЦІЯ В ЄВРОПЕЙСЬКІ ТА ІНШІ СВІТОВІ СТРУКТУРИ

1. Правова та економічна основа зовнішньоекономічної діяльності.
2. Форми зовнішньоекономічних зв'язків.
3. Тенденції розвитку економічних зв'язків України з країнами світу.
4. Сучасні проблеми зовнішньоекономічної діяльності.

Тестові завдання

1. Який рівень досліджень відповідає категорії “зовнішньоекономічна діяльність”?

- а) загальноекономічний;
- б) макроекономічний. ;
- в) мікроекономічний;
- г) мегаекономічний.

2. Хто з перелічених осіб не є суб'єктом ЗЕД України?

- а) спільне підприємство за участю резидента країни, яке зареєстроване на території останньої.
- б) спільне підприємство за участю нерезидентів країни, яке зареєстроване за межами території останньої.
- в) структурні підрозділи іноземних суб'єктів господарювання на території країни.
- г) об'єднання суб'єктів господарювання, які не мають права юридичної особи на території країни.

3. Форма зовнішньоекономічних зв'язків України:

- а) міжнародні поїздки;
- б) еміграція;
- в) зовнішня торгівля.

4. Які основні статті експорту України:

- а) взуття, головні убори;
- б) неблагородні метали, вироби з них;
- в) деревина та вироби з неї;
- г) пластмаси, каучук.

5. Які основні статті імпорту України:

- а) продукція харчової промисловості;

- б) машини, устаткування, механізми;
- в) шкіряна і хутряна сировина.

6. Найбільшими інвесторами економіки України в середині 90-х років були:

- а) США та Канада;
- б) США і Німеччина;
- в) Німеччина та Франція;
- г) Китай і Корея;
- д) Великобританія та Франція.

7. До основних форм зовнішньоекономічних діяльності, які здійснюють в Україні належать:

- а) експорт та імпорт;
- б) науково-технічне співробітництво;
- в) кредитування
- г) спільні підприємства

8. З якої країни Україна імпортує найбільше товарів?

- а) Німеччини;
- б) Польщі;
- в) Франції;
- г) Японії.

9. До форм основних зовнішньоекономічних зв'язків відносяться:

- а) науково-технічне співробітництво;
- б) міжнародна торгівля;
- в) торгівля капіталом і фінансове співробітництво;
- г) урбанізація.

10. Всі зовнішньоекономічні договори можна умовно об'єднати в такі групи:

- а) зустрічних поставок;
- б) купівлі-продажу;
- в) торгово-посередницькі;
- г) змішані
- д) всі відповіді вірні.

11. Принципи зовнішньоекономічної діяльності в Україні:

а) принцип суверенітету народу України при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності; принцип свободи зовнішньоекономічного підприємства; принцип юридичної рівності і недискримінації;

б) принцип верховенства закону; принцип захисту інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;

в) принцип еквівалентності обміну, неприпустимості демпінгу при ввезенні та вивезенні товарів;

г) всі відповіді вірні.

12. Яке з положень не є формою зовнішньоекономічних зв'язків?

- а) експорт і імпорт товарів, капіталів та робочої сили;
- б) кредитування;

- в) видобуток корисних копалин;
- г) створення спільних підприємств та вільних економічних зон;
- д) культурна співпраця, туризм.

13. Вказати основні причини, що стримують зростання українського експорту:

- а) помітне посилення міжнародної конкуренції та зростання державної підтримки свого експорту у провідних зарубіжних країнах;
- б) низька конкурентоспроможність значної частини української промислової продукції;
- в) відсутність досвіду та спеціальних знань щодо виходу на світові ринки у більшості підприємств;
- г) розрив традиційних виробничих та коопераційних зв'язків з підприємствами країн СНД та Східної Європи;
- д) все зазначене правильно.

14. Які шляхи поліпшення зовнішньоекономічної діяльності України?

- а) зменшення експорту товарів паливно-сировинної групи і поліпшення їх обробки;
- б) скасування будь-яких протекціоністських заходів щодо імпорту товарів;
- в) виготовлення в Україні імпортозамінної продукції.

15. Економічні зв'язки України з країнами світу регламентує:

- а) Закон України „Про підприємства в Україні”;
- б) Закону України „Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон”;
- в) Закону України „Про зовнішньоекономічну діяльність”.

Питання для перевірки та аудиторного контролю знань

1. Поняття зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД).
2. Які завдання ЗЕД?
3. Перерахувати основні нормативні акти, що регулюють ЗЕД.
4. Які існують види зовнішньоекономічної діяльності?
5. Визначити особливості сучасного розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України.
6. Охарактеризувати сучасну структуру експорту України.
7. Яким чином, на вашу думку, можна покращити зовнішньоторговельний баланс України?
8. Форми зовнішньоекономічної діяльності України, їх суть.
9. Поняття економічної інтеграції.
10. Які основні напрями зовнішньоекономічного співробітництва нашої держави Вам відомі?
11. Які особливості структури зовнішньоторгового балансу України?
12. Дати характеристику правовій та економічній основам зовнішньоекономічної політики України.
13. Які основні складові політики в галузі зовнішніх економічних зносин України.

14. Зазначити сучасні проблеми зовнішньоекономічної діяльності України
15. Які передумови формування експортного потенціалу в Україні?

Ситуаційні завдання

1. За допомогою секторних діаграм відобразити структуру експорту-імпорту України. Визначити питому вагу країн світу в торгівлі з Україною.

Методичні рекомендації. Для виконання завдання необхідно детально проаналізувати статистичні дані відповідного розділу статистичного щорічника.

2. Проаналізувати товарну структуру зовнішньої торгівлі; зовнішню торгівлю з країнами СНД, Європи, США, Японією і заповнити таблицю; виділити питому вагу прямих інвестицій за видами економічної діяльності; обсяги прямих інвестицій до України і з України.

Методичні рекомендації. При виконанні завдання необхідно використовувати атласи та статистичні матеріали.

Реферати до теми

1. Основні тенденції зовнішньоекономічної діяльності в Україні.
2. Інтеграційні процеси України: пріоритети та перспективи.
3. Зовнішня економічна діяльність України в умовах ринкової економіки.
4. Зовнішня економічна діяльність України в умовах ринкової економіки.
5. Зміст і форми міжнародної економічної інтеграції.
6. Економічна інтеграція України в європейську та світову структуру.
7. Експортний потенціал України і можливості його реалізації на світовому ринку.
8. Транзитний потенціал України і його значення в розвитку економіки держави.
9. Основні форми зовнішніх економічних зв'язків України
10. Експортний потенціал України: значення і регіональні особливості структури.
11. Місце регіонів у формуванні експортного потенціалу України.
12. Конкурентні переваги та її регіонів у світовій і господарській системі за природним, виробничим, науково-технічним і рекреаційним потенціалом.
13. Економічні зв'язки України з країнами СНД: сучасний стан і перспективи розвитку.
14. Економічні зв'язки України з країнами світу в паливно-енергетичному, металургійному, машинобудівному і агропромисловому комплексі.
15. Зовнішньоторговельний оборот України.

2.12 НОВІ ФОРМИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ УКРАЇНИ

1. Спеціальні (вільні) економічні зони.

2. Спільні підприємства.
3. Регіональні науково-технологічні парки.
4. Регіональні ринки.
5. Транскордонне співробітництво.
6. Глобалізація регіонального співробітництва.

Тестові завдання

1. Вільна економічна зона (ВЕЗ) - це :

- а) територія, що відрізняється від інших територій за сукупністю складових частин, які характеризують єдність, взаємозв'язком та цілісністю;
- б) територія, на якій встановлюють особливий режим господарської діяльності іноземних інвесторів та підприємств з іноземними інвестиціями, а також вітчизняних підприємств і громадян;
- в) взаємозумовлене поєднання підприємств на певній території, за якого ефект досягається завдяки вдалому добору підприємств згідно з природними та економічними умовами.

2. Метою створення вільних економічних зон є:

- а) визначення пріоритетних напрямів розвитку імпорту;
- б) залучення інвестицій та сприяння їхньому ефективному використанню;
- в) активізація підприємницької діяльності для нарощування експорту товарів та послуг;
- г) залучення і впровадження нових технологій.

3. Спільне підприємство (СП) в юридичному значенні це:

- а) підприємство з участю лише українських партнерів;
- б) підприємство з участю, окрім українських, іноземних партнерів;
- в) підприємство з участю юридичних осіб і громадян України та юридичних осіб і зарубіжних партнерів;
- г) всі зазначені положення правильні.

4. Форми створення спільних підприємств:

- а) договір про кооперацію;
- б) _____;
- в) _____;
- г) _____ (Зазначити інші форми).

5. Метою розвитку спільних підприємств на території України є:

- а) надання підтримки внутрішній економічній реформі;
- б) надання підтримки домогосподарствам;
- в) поступова інтеграція господарства країни до структури світової економіки.

6. Що з вказаного не входить до структури технопарків:

- а) „інкубатор”;
- б) науково-дослідний інститут;
- в) технополіс;
- г) селянське господарство.

7. Яке місце в Європі посідає Україна за коефіцієнтом транзитності (тобто розвиненістю всіх транспортних зв'язків)?

- а) перше;
- б) друге;
- в) п'яте.

8. Які елементи територіальної організації виробництва характеризують технополіс, інкубатор, технопарк?

- а) поселення;
- б) виробництво;
- в) інновації;
- г) відповіді у варіантах б і в.

9. Локальне виробничо-територіальне сполучення, де підприємства поєднуються тісними виробничими й виробничо-технологічними зв'язками, спільністю транспортно-географічного розміщення, загальними системами інфраструктури, – це:

- а) центр;
- б) промисловий центр;
- в) вузол;
- г) промисловий вузол;
- д) виробничий комплекс.

10. Територія, що відрізняється від інших територій за сукупністю складових частин, які характеризуються єдністю, взаємозв'язком та цілісністю, котра є об'єктивною умовою, закономірністю раціонального розвитку даної території, – це:

- а) територіально-виробничий комплекс;
- б) промисловий центр;
- в) район;
- г) технополіс;
- д) виробничий комплекс.

11. Науково-технічний центр, що забезпечує створення та впровадження нових розробок, – це:

- а) територіально-виробничий комплекс;
- б) промисловий центр;
- в) район;
- г) технополіс;
- д) виробничий комплекс.

12. Організаційна юридично закріплена форма транскордонного регіонального співробітництва між територіальними громадами та/або органами державної влади прикордонних регіонів кількох держав зі спільним кордоном – це:

- а) єврорегіон;
- б) промисловий центр;
- в) район;
- г) технополіс.

13. Єврорегіон «Буг» передбачає співробітництво України з:

- а) Польщею;
- б) Білоруссю;
- в) Словаччиною;
- г) Румунією;
- д) Молдовою.

14. Єврорегіон «Дніпро» передбачає співробітництво України з:

- а) Польщею;
- б) Білоруссю;
- в) Словаччиною;
- г) Румунією;
- д) Молдовою.

Питання для перевірки та аудиторного контролю знань

1. Поняття «Вільні економічні зони».
2. В чому полягає мета створення вільних економічних зон?
3. Назвати міжнародні організації, членами яких є Україна.
4. Розкрити основне призначення регіональних науково-технологічних парків (РНТП).
5. Сутність спільного підприємства та його юридичне значення?
6. Яка мета розвитку спільного підприємства в Україні?
7. Охарактеризувати основні типи регіональних науково-технологічних парків.
8. Які існують чинники створення технопарків?
9. Класифікація регіональних ринків.
10. Які етапи проходження через бізнес-інкубатор?
11. На які групи можна поділити області України за товарооборотом і формуванням регіональних ринків?
12. Охарактеризувати організаційну структуру Чорноморської зони економічного співробітництва та її завдання.
13. Сутність поняття «транскордонне співробітництво».
14. Яке значення мають формування єврорегіонів для України?
15. Сутність поняття «бізнес-інкубатор».

Ситуаційні завдання

1. Використовуючи лекційний матеріал, дослідити – на які групи можна поділити області України за товарооборотом і формуванням регіональних ринків. Отримані результати оформити у вигляді таблиці.
2. Зазначити в яких регіонах України склалися найвигідніші передумови для формування ВЕЗ? Проаналізувати розвиток законодавчо закріплених ВЕЗ України.

Реферати до теми

1. Чорноморська зона економічного співробітництва (ЧЗЕС): стан і перспективи розвитку.
2. Спеціальні (вільні) економічні зони як фактор розвитку регіональної економіки України.
3. Регіональний розвиток транскордонного співробітництва в Україні.
4. Економічні зв'язки України і Європейського союзу, перспективи інтеграції.
5. Спільні підприємства: стан і перспективи розвитку в Україні.
6. Економічні союзи за участю України.
7. Інтеграція України в Європейські та світові структури: стан і перспективи розвитку.
8. Регіональні науково-технологічні парки України.
9. Глобалізація регіонального співробітництва.
10. Транскордонне співробітництво.
11. Значення функціонування регіональних ринків.
12. Спільні підприємства як форма міжнародного співробітництва.
13. Єврорегіони на території України: стан та проблеми розвитку.

2.13 НАУКОВІ ЗАСАДИ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

1. Раціональне та нераціональне природокористування: поняття, проблеми.
2. Принципи раціонального природокористування.
3. Стандарти і нормативи якості навколишнього середовища.
4. Закон України „Про екологічну експертизу”.

Тестові завдання

1. Велика сфера діяльності, властива всім галузям господарства і направлена на використання ресурсів і властивостей природи, і яка повинна включати обов'язкові заходи по їх збереженню і відтворенню – це:

- а) екологія;
- б) біологія;
- в) природокористування.

2. Наука про закономірності взаємозв'язків суспільства (людини) і навколишнього природного середовища – це:

- а) природокористування;
- б) екологія;
- в) біологія.

3. Діяльність по використуванню, освоєнню, поліпшенню природних ресурсів, їх збереженню і відтворенню - це:

- а) охорона природного середовища;
- б) охорона природи;

- в) ресурсовикористання;
- г) всі відповіді правильні.

4. Діяльність по охороні багатства і різноманітності живої природи, природних об'єктів, збереженню стійкості природних процесів, тобто діяльність по збереженню біосфери - це:

- а) ресурсовикористання;
- б) охорона природного середовища;
- в) охорона природи;
- г) правильної відповіді немає.

6. Тіла і сили природи, які прямо використовуються в господарській діяльності людини для отримання матеріальних і соціальних благ – це:

- а) земельні ресурси;
- б) ґрунтові ресурси;
- в) природні ресурси;
- г) всі відповіді правильні.

7. Сукупність виявлених і придатних для використання природних ресурсів при даному рівні розвитку виробництва в країні – це:

- а) природно-ресурсний потенціал;
- б) природний потенціал;
- в) ресурсний потенціал.

8. Руїнування (деградація) природної оболонки землі, її геосфери і особливо біосфери має такі наслідки:

- а) біосферні наслідки;
- б) природно-ресурсні наслідки;
- в) соціоекологічні наслідки.

9. Руїнування (деградація) природних ресурсів як джерела розвитку господарської діяльності має такі наслідки:

- а) біосферні наслідки;
- б) природно-ресурсні наслідки;
- в) соціоекологічні наслідки.

10. Територія, що виведена з господарської діяльності з метою збереження природних комплексів та має особливу екологічну, історичну, естетичну цінність, а також використовується для відпочинку та в культурних цілях:

- а) заповідник;
- б) заказник;
- в) національний парк;
- г) ботанічний сад.

11. Які сучасні напрями дослідження економіки природокористування?

- а) аналіз особливостей сучасних взаємозв'язків людини і природи;
- б) пошук оптимальних економічних механізмів природокористування;
- в) проблеми відтворення об'єктів природи;
- г) відповіді у варіантах а і б.

12. Який підхід до економічного оцінювання природних ресурсів оптимальний в умовах ринку?

- а) через оцінювання виробничих відносин в суспільстві,
- б) розгляд природних ресурсів як дармові блага;
- в) рентний підхід;
- г) усі відповіді правильні.

13. Який підхід до використання природних ресурсів має застосувати людина в процесі виробництва?

- а) відновлення природної біосфери;
- б) відновлення площ з вичерпаними мінерально-сировинними ресурсами;
- в) створення безвідходних і енергозберігаючих технологій;
- г) усі відповіді правильні.

14. Які заходи треба взяти для розв'язання проблеми регіонального природокористування?

- а) збільшення інвестицій у розвиток інфраструктури природокористування;
- б) зменшити обсяги використання природної речовини
- в) обґрунтувати норми споживання природної речовини;
- г) всі відповіді правильні

15. До основних принципів раціонального природокористування належать:

- а) принцип збалансованості й пропорційності;
- б) принцип «нульового рівня» споживання природних ресурсів;
- в) принцип відповідності антропогенного навантаження природно-ресурсному потенціалу регіону;
- г) принцип обмеженого централізму;
- д) принцип погодження виробничого і природного ритмів;

16. Механізм лімітування природокористування передбачає:

- а) розробку певних нормативів використання та забруднення природного середовища;
- б) плату практично за всі природні ресурси, за забруднення навколишнього природного середовища, розташування в ньому відходів виробництва та за інші види впливів;
- в) надання грошових коштів на чітко визначені природоохоронні заходи.

Питання для перевірки та аудиторного контролю знань

1. Сутність поняття та мета «природокористування».
2. Які основні завдання економіки природокористування?
3. Які правові основи природокористування?
4. Поняття раціональне природокористування.
5. Поняття нераціональне природокористування
6. Охарактеризувати принципи раціонального природокористування.
7. Визначення «екології» та що є об'єктом її дослідження?
8. Довести необхідність формування природничо-економічної концепції співіснування людини і природи без взаємних загроз.
9. Розкрити сутність наукових засад раціонального природокористування: погляди вітчизняних природознавців, економістів та зарубіжних дослідників.

10. Поєднати темпи зростання виробництва із залученням обмежених сировинних і енергетичних ресурсів з темпами зростання населення і обсягів потреб.

11. Розкрити природні, екологічні і соціальні загрози за умов вичерпності сировинних і енергетичних ресурсів.

12. Які основні завдання Міністерства природи України?

13. Мета та завдання екологічної експертизи.

14. Які основні принципи та види екологічної експертизи?

15. Розкрити сутність та значення «екологічного паспорту».

Ситуаційні завдання

1. На основі використання статистичних даних:

а) проаналізувати індекси природоємності ВВП деяких країн світу. Порівняти показники України і розвинутих країн світу (відобразити їх в таблиці);

б) визначити динаміку викидів в атмосферу за регіонами України, водоспоживання і скидання стічних вод (без очищення і недостатньо очищених) за регіонами України;

в) розглянути ступінь виснаження ґрунтів за регіонами України.

2. Проаналізувати відповідність антропогенного навантаження природно-ресурсного потенціалу регіонів України. Вибір регіону довільний.

Реферати до теми

1. Екосистеми – структура та види.

2. Екологічна експертиза. Об'єкти та суб'єкти експертизи.

3. Основні етапи природокористування в Україні.

4. Особливості сучасного етапу природокористування в Україні.

5. Сучасні проблеми взаємодії «людина-природа» і шляхи їх вирішення

6. Екологічний стан досліджуваної області.

7. Принципи раціонального природокористування.

8. Нормативи якості навколишнього середовища.

9. Закон України „Про екологічну експертизу”.

10. Правове регулювання охорони навколишнього середовища.

11. Екологічна та екологічно-конфліктна ситуації.

12. Органи державного управління з питань екології і природних ресурсів.

13. Діяльність регіональних органів з питань природокористування.

14. Перспективні напрями раціонального природокористування.

15. Стандарти та нормативи якості навколишнього середовища.

16. Дотримання природного кругообігу як принцип природокористування.

2.14 ЕКОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ І СИСТЕМА ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

1. Поняття та сутність екологічного моніторингу.
2. Завдання та види екологічного моніторингу.
3. Державна система екологічного моніторингу.
4. Основні напрямки глобального моніторингу в Україні.
5. Система екологічної інформації.

Тестові завдання

1. Що є об'єктами екологічного моніторингу?

- а) територія та об'єкти, що підлягають особливій охороні;
- б) атмосферне повітря, водні, земельні і біологічні ресурси;
- в) населенні пункти, підприємства і їх території;
- г) всі відповіді правильні.

2. Що є предметом екологічного моніторингу населених пунктів?

- а) екологічна освіта мешканців, естетичний стан будівель, дворів, підприємств;
- б) стан водовідведення, вивезення сміття, стан вулиць, водоймищ;
- в) стан сміттєзвалищ, стоків з підприємств, каналізації;
- г) всі відповіді правильні.

3. У якому варіанті відповідей правильно подано об'єкти, параметри стану яких є базою екологічної інформації?

- а) територія і розселення;
- б) водні і лісові ресурси, атмосферне повітря, промислові відходи;
- в) концентровані стоки хімічних підприємств;
- г) всі відповіді правильні.

4. Основними завданнями моніторингу довкілля є (виберіть зайве):

- а) спостереження за станом біосфери, визначення змін, обумовлених діяльністю людини, і узагальнення результатів спостережень;
- б) отримання геохімічних даних, що характеризують кругообіг речовин і енергії в природі, спостереження за реакцією біоти;
- в) прогноз і визначення тенденцій у зміні біосфери для узгодження планів подальшої діяльності людського суспільства;
- г) захист економічних інтересів суспільства.

5. Розрізняють рівні і види моніторингу об'єктів довкілля. Метою біоекологічного (санітарно-гігієнічного) моніторингу є:

- а) оцінка стану довкілля з точки зору вимог здоров'я людини;
- б) оцінка фактичного стану природного середовища;
- в) оцінка джерел антропогенного впливу.

6. Екологічне законодавство України складається із ряду Законів України, Кодексів та інших нормативно-правових актів. Які Кодекси в сфері охорони навколишнього природного середовища діють на Україні (виберіть зайве):

- а) Земельний кодекс України;

- б) Водний кодекс України;
- в) Лісовий кодекс України;
- г) Атмосферний кодекс України;
- д) кодекс України „Про надра”.

7. Постійне спостереження і контроль стану навколишнього середовища, визначення змін, що викликані антропогенним впливом, називається:

- а) екологічним контролем;
- б) екологічними наслідками;
- в) екологічною експертизою;
- г) екологічним моніторингом.

8. В залежності від критеріїв оцінки стану навколишнього середовища існують різні види моніторингу:

- а) біоекологічний та геоєкологічний;
- б) геофізичний та кліматичний;
- в) біосферний (глобальний) та супутниковий;
- г) біологічний.

9. Система спостережень, збору, обробки, передачі збереження та аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища в країні, прогнозування його змін та розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для винесення управлінських рішень – це:

- а) екологічний моніторинг;
- б) моніторинг;
- в) екологічна експертиза;
- г) державний моніторинг навколишнього природного середовища.

10. Екологічний моніторинг здійснюється на таких рівнях:

- а) локальному;
- б) регіональному;
- в) глобальному;
- г) національному;
- д) правильні відповіді у варіантах а) і б).

11. Вид науково-практичної діяльності спеціально уповноважених державних органів, еколого-експертних формувань та об'єднань громадян, що ґрунтується на міжгалузевому екологічному дослідженні – це:

- а) екологічний моніторинг;
- б) моніторинг;
- в) екологічна експертиза;
- г) державний моніторинг навколишнього природного середовища.

Питання для перевірки та аудиторного контролю знань

1. Охарактеризувати види екологічного моніторингу.
2. Визначити завдання екологічного моніторингу.
3. Проаналізувати систему екологічної інформації.
4. Розкрийте сутність екологічного моніторингу, як процесу безперервного

спостереження за станом довкілля: в землі, поверхні землі, повітря.

5. Сутність поняття «моніторинг».
6. Поняття та сутність екологічного моніторингу.
7. Дати змістовну характеристику видам екологічного моніторингу.
8. Які завдання системи економоніторингу?
9. Поняття та сутність глобального моніторингу.
10. Зазначити види державного екологічного моніторингу.
11. Які функції громадського екологічного моніторингу?
12. Що входить до основних джерел екологічної інформації?
13. Зазначити соціально-екологічні інформаційні заходи в галузях екологічної освіти, культури, виховання, пропаганди і реклами.
14. Проаналізувати зв'язки з моніторингом України та системою екологічної інформації.
15. Хто проводить державну екологічну експертизу?
16. Принципи екологічної експертизи та загальні вимоги щодо її проведення.

Ситуаційні завдання

1. Скласти логіко-структурну схему на тему: «Система екологічної інформації»
2. Дослідити об'єкти екологічного моніторингу: території та об'єкти особливої охорони – національні парки, ландшафти, заказники та ін.; атмосферне повітря, водні, земельні та біологічні ресурси.
3. Обґрунтувати та проаналізувати систему екологічної інформації України за такими критеріями: територія і розселення, водні ресурси, атмосферне повітря, поводження з відходами I-III класів небезпеки, використання та охорони лісу, стоки об'єктів виробництва, особливо хімічних підприємств.

Реферати до теми

1. Система екологічного моніторингу України.
2. Проблеми фінансування охорони довкілля.
3. Роль екологічної інформації і пріоритети охорони довкілля.
4. Екологічний моніторинг, його види і рівні.
5. Моніторинг як система спостереження, оцінки і прогнозу стану навколишнього середовища.
6. Перспективи розвитку екологічного моніторингу довкілля в Україні.
7. Організації, які здійснюють екологічний моніторинг в Україні та специфіка кожної з них.
8. Особливості та проблеми розвитку моніторингу в Україні.
9. Стан навколишнього природного середовища в Україні.
10. Правові аспекти охорони навколишнього природного середовища.
11. Організація служб охорони навколишнього природного середовища і система екологічної інформації.
12. Стан земельного фонду України.

13. Водний кодекс України.
14. Лісовий кодекс України.
15. Управління державної екологічної експертизи України.
16. Управління моніторингу України.

2.15 ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

1. Поняття, мета, основні завдання економічного механізму природокористування.
2. Принципи та елементи економічного механізму.
3. Правові основи природокористування.
4. Система екологічних стандартів та екологічного контролю.
5. Економічний механізм охорони навколишнього природного середовища.

Тестові завдання

1. Розкрити сутність поняття "природокористування":

- а) система відносин людини і природи для оздоровлення людини;
- б) відносини людини природи для розширення виробництва;
- в) відносини людини і природи для використання речовини для задоволення потреб;
- г) всі відповіді правильні.

2. Які сучасні напрями дослідження економіки природокористування?

- а) аналіз особливостей сучасних взаємозв'язків людини і природи;
- б) пошук оптимальних економічних механізмів природокористування;
- в) проблеми відтворення об'єктів природи;
- г) вірні відповіді у варіантах а) і б).

3. Який підхід до економічного оцінювання природних ресурсів оптимальний в умовах ринку?

- а) через оцінювання виробничих відносин в суспільстві;
- б) розгляд природних ресурсів як дармові блага;
- в) рентний підхід;
- г) всі відповіді правильні.

4. Який підхід до використання природних ресурсів має застосувати людина в процесі виробництва?

- а) відновлення природної біосфери;
- б) відновлення площ з вичерпаними мінерально-сировинними ресурсами;
- в) створення безвідходних і енергозберігальних технологій;
- г) всі відповіді правильні.

5. Які заходи треба вжити для розв'язання проблеми регіонального природокористування?

- а) збільшення інвестицій у розвиток інфраструктури природокористування;
- б) зменшити обсяги використання природної речовини
- в) обґрунтувати норми споживання природної речовини;

г) всі відповіді правильні.

6. Що є в основі економічного механізму природокористування?

- а) правові акти;
- б) система управління і фінансування;
- в) відповіді у варіантах а і б;
- г) відповіді правильні, але неповні.

7. Шляхи подолання сучасної екологічної кризи людством окреслені кількома екологічними стратегіями (вибрати зайве):

- а) дотримання країнами екологічних стандартів;
- б) науково обґрунтовані стратегії;
- в) розробити спеціальні програми по очищенню води, повітря;
- г) формування екологічного світогляду.

8. Шляхи подолання сучасної екологічної кризи людством окреслені кількома екологічними стратегіями (вибрати зайве):

- а) дотримання країнами екологічних стандартів;
- б) науково обґрунтовані стратегії;
- в) розробити спеціальні програми по очищенню води, повітря;
- г) формування екологічного світогляду.

9. При розгляді екологічної безпеки виділяють три групи екологічних небезпек: соціально-екологічну, біосферно-екологічну та ресурсно-екологічну. Соціально-екологічні небезпеки пов'язані;

- а) із загрозою погіршення умов існування людини;
- б) із загрозою порушення природної рівноваги;
- в) із діяльністю по використанню, освоєнню, поліпшенню природних ресурсів.

10. При розгляді екологічної безпеки виділяють три групи екологічних небезпек: соціально-екологічну, біосферно-екологічну та ресурсно-екологічну. Біосферно-екологічні небезпеки пов'язані:

- а) із загрозою погіршення умов існування людини;
- б) із загрозою порушення природної рівноваги;
- в) із діяльністю по використанню, освоєнню, поліпшенню природних ресурсів.

11. У відповідності із Законом України „Про охорону навколишнього природного середовища” громадяни України зобов'язані: (вибрати зайве)

- а) берегти природу, охороняти, раціонально використовувати її багатства;
- б) здійснювати діяльність з додержанням вимог екологічної безпеки;
- в) гарантування екологічно безпечного середовища для життя і здоров'я людей;
- г) не порушувати екологічні права і законні інтереси інших суб'єктів;
- д) вносити плату за спеціальне використання природних ресурсів та штрафи за екологічні правопорушення;
- є) компенсувати шкоду, заподіяну забрудненням та іншим негативним впливом на навколишнє природне середовище.

12. Екологічна безпека - це:

- а) спостереження за станом біосфери, визначення змін, обумовлених діяльністю людини, і узагальнення результатів спостережень;
- б) плата за загальне користування природними ресурсами та безоплатне спеціальне користування природних ресурсів;
- в) такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людини.

Питання для перевірки та аудиторного контролю знань

1. Поняття, мета та основні завдання економічного механізму.
2. Назвати суб'єкти і об'єкти управління природокористування.
3. Які основні принципи економічного механізму природокористування?
4. Які елементи економічного механізму?
5. Що мається на увазі під ринковим регулюванням природокористування?
6. Зміст поняття «екологічні ліцензії».
7. Яка система економічного регулювання природоохоронної діяльності?
8. Зазначити п'ятнадцять законів природокористування.
9. Розкрити сутність правової основи природокористування.
10. Обґрунтувати систему управління природокористуванням і охороною довкілля та функції таких суб'єктів: держави, громадське, виробничих підприємств.
11. Розкрити сутність: організаційних, попереджувально-охоронних, природоохоронно-оптимізаційних функцій управління.
12. Висвітлити значення державної екологічної експертизи, назвати інші види діяльності державних експертів у сфері охорони довкілля.
13. Обґрунтувати екологічні засади механізму природокористування.
14. Які існують шляхи і засоби формування екобезпеки в галузях виробництва та економіці районів?
15. Зміст поняття «екологічний податок».
16. Що таке екологічні стандарти?

Ситуаційні завдання

1. Зазначити джерела фінансування заходів ліквідації забруднення: державні кошти, місцеві кошти, міжнародні гранти, інші. Зобразити у формі таблиці.
2. Дослідити пріоритетні заходи економічного механізму у сфері природокористування: програми, стабілізація, джерела фінансування, будівництво тощо.
3. Провести дослідження екологічних основ Конституції України.

Реферати до теми

1. Економічний механізм природокористування та охорони навколишнього середовища України.
2. Основні важелі управління природокористуванням та природоохоронними процесами. Специфіка формування в Україні.
3. Екологічне законодавство України та механізм його чинності.
4. Економічні аспекти природокористування.
5. Джерела фінансування природоохоронних заходів.
6. Структура економічного механізму природокористування.
7. Функції економічного механізму природокористування та охорони навколишнього середовища
8. Платежі за ресурси, їхні види та нормативи.
9. Платежі за забруднення природного середовища та критерії їхнього нарахування.
10. Економічні збитки від забруднення атмосфери, їхні види та методи обрахування.
11. Економічні збитки від забруднення гідросфери, їхні види та методи нарахування.
12. Податкова екологічна політика та екологічні інструменти митної політики держави
13. Правові основи природокористування.
14. Система екологічний стандартів та екологічного контролю.
15. Законодавчий механізм охорони навколишнього природного середовища.
16. Закон України «Про охорону навколишнього середовища».
17. Закон України «Про охорону атмосферного повітря».
18. Закон України «Про тваринний світ».
19. Закон України «Про природно-заповідний фонд країни».

2.16 ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Поняття і зміст ефективності.
2. Загальна ефективність і економічна ефективність.
3. Вибір інструментарію розрахунку еколого-економічної ефективності.
4. Показники економічної і соціальної ефективності природоохоронної діяльності.
5. Поняття абсолютних і порівняльних показників ефективності.

Тестові завдання

1. Назвати правильні джерела фінансування природоохоронних заходів.
 - а) бюджети держави і регіонів;
 - б) кошти підприємств і міжнародних грантів;
 - в) відповіді у варіантах а і б;

г) відповіді правильні, але неповні.

2. Який результат природоохоронних заходів характеризує система показників: зменшення негативного впливу на довкілля, обсягів забруднень, збільшення придатних до використання природних ресурсів?

- а) екологічний;
- б) соціальний;
- в) економічний;
- г) всі відповіді вірні.

3. Який результат природоохоронних заходів характеризує система показників: зменшення втрат природних ресурсів, праці, приріст вартості природних ресурсів, збільшення утилізованих відходів?

- а) екологічний;
- б) соціальний;
- в) економічний;
- г) всі відповіді вірні.

4. Абсолютні показники ефективності визначаються як:

- а) підсумок розрахунків величин щорічних ефектів;
- б) результат безпосереднього ділення ефекту на витрати, що його викликали;
- в) зіставлення абсолютних показників двох або більше варіантів заходів, що розглядаються;
- г) показник прибутковості, тобто частка величини витрат, яка відповідає розміру прибутку, отриманого протягом року.

5. Комплекс екологічно спрямованих заходів, що проводить господарюючий суб'єкт для зниження і ліквідації негативного впливу антропогенної діяльності на навколишнє природне середовище – це:

- а) економічна ефективність;
- б) соціальна ефективність;
- в) природоохоронні заходи;
- г) часткові витрати.

6. Метою природоохоронних заходів може бути:

- а) раціоналізація розміщення підприємств;
- б) економія ресурсів;
- в) застосування маловідходних чи безвідходних технологій;
- г) зміна структури і обсягів виробництва;
- д) збільшення випуску екологічно чистої продукції;

7. Виражений у вартісній формі результат будь-яких дій – це:

- а) економічний ефект;
- б) соціальний ефект;
- в) природоохоронний ефект;
- г) еколого-економічний ефект.

8. Виділяють такі групи узагальнюючих показників ефективності:

- а) економічні;
- б) абсолютні;
- в) порівняльні;
- г) часткові.

9. Порівняльні показники ефективності визначаються як:

- а) результат безпосереднього ділення ефекту на витрати, що його викликали;
- б) підсумок розрахунків величин щорічних ефектів;
- в) зіставлення абсолютних показників двох або більше варіантів заходів, що розглядаються;
- г) показник прибутковості, тобто частка величини витрат, яка відповідає розміру прибутку, отриманого протягом року.

10. До числа абсолютних витрат відносять:

- а) повні витрати;
- б) капітальні вкладення;
- в) річну величину ефекту;
- г) часткові витрати.

11. Який результат природоохоронних заходів характеризує система показників: поліпшення здоров'я, умов праці, тривалості життя, екологічної рівноваги?

- а) екологічний;
- б) соціальний;
- в) економічний;
- г) всі відповіді вірні.

Питання для перевірки та аудиторного контролю знань

1. Проаналізувати загальну ефективність і економічну ефективність природоохоронної діяльності.
2. Охарактеризувати поняття і зміст ефективності природоохоронної діяльності.
3. Економічну і соціальну складову природоохоронної діяльності розкрити за чистим станом технологій переробки сировини, паливних ресурсів і добробутом людей.
4. Зазначити очікувані результати у процесі заходів природоохоронної діяльності.
5. Обґрунтувати два важливі поняття природоохоронної діяльності: по-перше, екологічний ефект, як реальний якісний результат; по-друге, екологічна ефективність, як мінімальні затрати на одиницю екологічного ефекту.
6. Розкрити сутність екологічних результатів від фінансування і здійснення природоохоронних заходів.
7. Розкрити сутність соціальних результатів від фінансування і здійснення природоохоронних заходів.
8. Сутність поняття «екологічна небезпека».
9. Що таке екологічний ризик?
10. Розкрити зміст економічної оцінки екологічних збитків.
11. Методологічна та нормативна основа розрахунку економічної ефективності природоохоронної діяльності.
12. Що включають абсолютні показники ефективності природоохоронної

діяльності?

13. Охарактеризувати термін окупності витрат, як форму показника ефективності.

Ситуаційні завдання

1. Обґрунтувати заходи підвищення екологічного і соціального результатів, а також написати рівняння (формули) розрахунків ефекту й ефективності природоохоронних заходів:

- а) чистого економічного ефекту;
- б) загальну економічну ефективність природоохоронних витрат;
- в) ефект економії мінеральної сировини;

2. Визначити частку адміністративних областей України у загальному обсязі скидання стічних вод.

Методичні рекомендації. Для цього необхідно скористатись даним статистичного щорічника і виписати у вигляді таблиці скидання стічних вод у розрізі адміністративних областей. Взявши показник України за 100 %, розрахувати питому вагу кожної області. У другій частині завдання треба зробити письмовий аналіз територіальних відмінностей рівнів забруднення природних поверхневих вод.

Реферати до теми

1. Економічні аспекти ефективності природоохоронної діяльності.
2. Соціальні аспекти ефективності природоохоронної діяльності
3. Оцінка економічної і соціальної ефективності природоохоронної діяльності.
4. Платежі за ресурси, їхні види та нормативи.
5. Економічна оцінка екологічних збитків.
6. Показники економічної і соціальної ефективності природоохоронної діяльності.
7. Господарська ефективність природоохоронної діяльності.
8. Інструментарій розрахунку еколого-економічної ефективності
9. Економічна і соціальна ефективність безвідходних та маловідходних технологій.
10. Ресурсозбереження як чинник підвищення ефективності суспільного виробництва.
11. Загальна економічна ефективність природозахисних витрат, методи її визначення.
12. Чистий економічний ефект від впровадження природозахисних заходів.
13. Природоохоронні заходи та їх види.
14. Методи визначення економічної ефективності від впровадження природозахисних пристроїв.
15. Абсолютні показники економічної ефективності.

2.17 СВІТОВИЙ ДОСВІД І МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

1. Міжнародні та міжурядові програми з охорони навколишнього природного середовища ВООЗ, МОП, ІМКО, ЮНЕСКО, ФАО, ІКАО, МАГАТЕ

2. Завдання та функції організацій з охорони навколишнього природного середовища.

3. Напрямки участі України в міжнародному співробітництві з охорони навколишнього природного середовища.

4. Досвід країн світу у сфері охорони навколишнього природного середовища.

5. Міжнародна співпраця України у сфері охорони довкілля.

Тестові завдання

1. До міжнародних екологічних організацій відносять:

- а) ЮНЕП;
- б) МАГАТЕ;
- в) ЄЕК;
- г) ООН.

2. Головна мета організації ІМКО – це:

- а) використання природних ресурсів та радіаційної безпеки;
- б) досягнення якомога повнішої зайнятості населення;
- в) політика в галузі оплати праці;
- г) сприяння міжурядовому співробітництву в усіх технічних областях, пов'язаних з торговельним судноплавством.

3. Україна є членом провідних міжнародних організацій, діяльність яких пов'язана із вирішенням глобальних чи регіональних проблем, охорони довкілля, а саме:

- а) ЮНЕП;
- б) ВООЗ;
- в) ЄЕК;
- г) ЮНЕСКО.

4. До основних завдань МОП відносять:

- а) досягнення якомога повнішої зайнятості населення;
- б) досягнення якомога повнішої зайнятості населення;
- в) політика в галузі оплати праці;
- г) сприяння міжурядовому співробітництву в усіх технічних областях, пов'язаних з торговельним судноплавством.

5. Сприяння запобіганню і усуненню несприятливих наслідків мирного використання атомної енергії – це одне з найголовніших завдань:

- а) ЮНЕП;
- б) МАГАТЕ;
- в) ЄЕК;

г) ЮНЕСКО.

6. Знехтування вимог щодо природовикористання, може призвести до небажаних наслідків, які, в процесі глобалізації економічного розвитку, негативно вплинуть на світову економіку. В першу чергу йдеться про:

а) вичерпування родовищ корисних копалин;

б) зміну кліматичних умов;

в) антропогенні ускладнення та катастрофи;

г) зростання цін на корисні копалини;

д) потреби переходу на альтернативні технології та нові джерела енергії, що вимагатиме додаткових коштів.

7. Великого значення нині набуває формування міжнародно-правової бази охорони довкілля, яка охоплює такі складові:

а) нормативні акти міжнародного екологічного права;

б) міжнародні об'єкти охорони навколишнього природного середовища;

в) координаційну роль міжнародного права у світовому механізмі охорони природи;

г) всі відповіді вірні.

8. Організація ООН з продовольства і сільського господарства – це:

а) ООН;

б) ВООЗ;

в) ЄЕК;

г) ФАО.

9. «Велика сімка» — міжнародний клуб урядів семи високорозвинених країн світу, до якого входять такі країни, як:

а) Велика Британія;

б) Німеччина;

в) США та Канада;

г) Японія;

д) Франція та Італія;

є) Китай.

10. Основними завданнями органів Державної екологічної інспекції є:

а) здійснення державного контролю в галузі охорони навколишнього природного середовища;

б) досягнення якомога повнішої зайнятості населення;

в) використання природних ресурсів та радіаційної безпеки;

г) вичерпування родовищ корисних копалин.

11. До природоохоронних програм входять:

а) програми з ліквідації наслідків Чорнобильської аварії;

б) «Міжнародна гідрологічна програма»;

в) «Програма вивчення Світового океану»;

г) «Людина і біосфера».

Питання для перевірки та аудиторного контролю знань

1. Зазначити завдання та функції організацій з охорони навколишнього природного середовища.
2. Проаналізувати напрями розширення міжнародної співпраці (участі) України у галузі охорони довкілля.
3. Дати характеристику міжнародним та міжурядовим програмам з охорони навколишнього природного середовища.
4. Розкрити сутність «Міжурядової морської консультативної організації».
5. Які Вам відомі природоохоронні програми? Дати характеристику.
6. Зазначити основні завдання Продовольчої і сільськогосподарської організації.
7. Обґрунтувати і довести, що екологічні проблеми поширюються і поглиблюються із зростанням чисельності населення в середньому 100 млн. чол. за рік та зростанням обсягів природних ресурсів для виробництва.
8. Висвітлити конференцію ООН з питань довкілля та розвитку і її Програму дій «Порядок денний на XXI століття».
9. Розкрити сутність Програми дій «Порядок денний на XXI століття» за напрямками і характером здійснення природоохоронних заходів у світі.
10. Висвітлити зміст міжнародних конвенцій з питань охорони довкілля, учасником яких є Україна: по-перше, рамкової конвенції ООН про зміну клімату; по-друге, рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат.
11. Які причини виникнення глобальної екологічної кризи та її характеристика?
12. Зазначити пріоритетні напрями участі України в міжнародному співробітництві з охорони навколишнього природного середовища.
13. Сутність ЮНЕП – Програми ООН з навколишнього природного середовища ЄЕК ООН.
14. Характеристика МАГАТЕ – Міжнародне агентство з атомної енергетики ООН.

Ситуаційні завдання

1. Дослідити та описати розвиток міжнародної співпраці України з природоохоронними та громадськими організаціями.
2. Розкрийте екологічну політику України і міжнародну співпрацю у: напрямках екологічної політики; заходах і реформах для її реалізації.
3. Проаналізувати і розкрити сутність екологічних проблем окремих країн і регіонів світу.

Методичні рекомендації. Для виконання завдання необхідно ретельно опрацювати лекційний матеріал. Особливу увагу необхідно звернути на Міжнародне екологічне право. Друга частина завдання потребує розкриття структури забруднення природного середовища в економічно розвинених країнах, для цього необхідно виписати табличні матеріали стосовно забруднення природного середовища промислово розвинутими країнами.

Реферати до теми

1. Міжнародне співробітництво України у сфері охорони навколишнього середовища.
2. Міжнародне співробітництво України в галузі освіти.
3. Місце питань охорони довкілля у світі.
4. Місце питань охорони довкілля в Україні і досліджуваній області.
5. Глобальні проблеми й завдання екології.
6. Причини виникнення глобальної екологічної кризи та її характеристика.
7. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВОЗ).
8. Міжнародна організація праці (МОП).
9. Природоохоронна програма «Людина і біосфера».
10. Природоохоронна програма «Міжнародна гідрологічна програма».
11. Природоохоронна програма «Програма вивчення Світового океану».
12. Участь України в міжнародному співробітництві зі сталого розвитку.
13. Проблеми екологізації національного розвитку України.
14. Діяльність Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ).
15. Досвід країн світу у сфері охорони навколишнього природного середовища.
16. Глобальний екологічний фонд.
17. Міжнародні програми з ліквідації наслідків Чорнобильської аварії між урядами країн „Великої сімки”, Європейської комісії та України щодо закриття Чорнобильської АЕС.
18. Особливості екологічного законодавства в розвинених країнах світу.

3 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО НАПИСАННЮ РЕФЕРАТУ

Підготовка сучасного фахівця пов'язана не лише зі здобуттям ним певних знань, практичних навиків, але і з оволодінням ним методології науково-дослідної роботи. Залучення студентів до такої діяльності покликане прищепити їм інтерес до дослідницької роботи, отримати навик її проведення, сформуванню внутрішню потребу в науковому пошуку. Все це у свою чергу вимагає правильної організації самостійної роботи в процесі написання реферату.

Реферат – це стислий виклад письмово або у формі публічної доповіді вмісту книги, учення, наукової проблеми і так далі, доповідь на певну тему, яка освітлює її питання на основі огляду літературних і інших джерел. Написання рефератів – це важливий вигляд самостійної роботи: В процесі підготовки до написання рефератів студенти краще засвоюють знання в обсязі програми курсу, отримують уміння і навик самостійно здобувати нові знання.

На початку семестру кожен студент обирає тему для написання реферату і під керівництвом викладача готується до виконання цього завдання. Перш за все, мають бути добре засвоєні положення даної теми, викладені в підручниках і навчальних посібниках. Але цим обмежуватися не можна. Матеріали реферату повинні виходити за рамки підручника як за своєю глибиною, так і за постановкою проблеми. Тому реферат, в якому будуть переписані положення з підручників і популярних брошур, не досягне мети. Головним моментом в підготовці до написання реферату є глибоке самостійне вивчення і конспектування літератури по темі реферату. Науково-методичний відділ бібліотеки має каталог літератури по темах рефератів. Лише після вивчення і конспектування джерел студент самостійно створює розгорнутий план реферату, консультується з викладачем як стосовно плану, так і по питаннях, які з'явилися в процесі роботи.

Після збору, аналізу і узагальнення фактичного і статистичного матеріалу студент приступає до написання реферату, пам'ятаючи, що реферат має бути результатом його самостійної творчої роботи, а не переписуванням положень або механічною компіляцією їх з книг і брошур. Положення і висновки в рефераті мають бути самостійно й творчо обґрунтованими, обдуманими, науково аргументованими. Робота над рефератом – хороша школа для підготовки курсових і дипломних робіт.

Реферати, що відповідають тематиці семінарів, заслуховують на заняттях. Студенти захищають реферат. Необхідно не лише зробити стисле повідомлення, в якому викладаються головні проблеми реферату, дати аналіз використаних джерел, обґрунтувати висновки дослідження, але і відповісти на усні питання викладача, пов'язані зі змістом реферату. Перш за все викладач бажає з'ясувати рівень основних дослідницьких умінь, визначити, як студенти здійснювали внутрішню і зовнішню критику джерела, аналізували і оцінювали

вірогідність і правдоподібність конкретного твердження, розкривали причинно-наслідкові зв'язки і закономірності історичного процесу. Від уміння захистити свій реферат залежить остаточна оцінка всієї роботи. Правильне оформлення роботи включає:

- 1) наявність загального плану;
- 2) заголовки кожного розділу роботи;
- 3) поля, на яких викладач робить зауваження і замітки;
- 4) нумерація сторінок, таблиць і рисунків;
- 5) посилання на джерела використаних даних;
- 6) складення списку використаної по темі літератури зі всіма правилами бібліографічного опису творів.

Текст реферату має бути відредагований, орфографічні, синтаксичні і стилістичні помилки виправлені. Недопустимі скорочення слів. Робота не повинна бути переобтяжена цитатами, цифрами, таблицями. При необхідності до реферату оформляється додаток (документи, ілюстрації, таблиці, схеми і так далі). Обсяг реферату не повинен перевищувати 10 сторінок друкованого тексту або 15 сторінок рукописного тексту. Реферат повинен включати:

- 1) титульний аркуш;
- 2) зміст;
- 3) вступ (включає визначення місця теми в курсі «Історія економіки та економічної думки», обґрунтування актуальності теми та її зв'язку з сучасною наукою) – обсягом до 1 сторінки;
- 4) виклад основного матеріалу;
- 5) висновки (передбачає висловлення власного погляду на обрану тему з огляду на викладений в рефераті матеріал);
- 6) список використаної літератури (не менше 5–10 джерел).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Андреев А.В. Основы региональной экономики: учебник для вузов /А.В.Андреев. – М. : КноРус, 2012. – 334 с.
2. Благун І. С. Моделювання сталого розвитку регіону : моногр. / І.С.Благун, Л.І.Сисак, О.О.Солтисік. - Івано-Франківськ : [вид.-дизайн. від. Центру інформ. технологій], 2006. - 166 с.
3. Бутко М. Регіональні особливості економічних трансформацій у перехідній економіці/ М.Бутко – К. : Знання України, 2005. – 476 с.
4. Василенко В. Методологія економічної діагностики регіонів / В.Василенко // Економіка України. - 2008. - № 9. - С. 4-17.
5. Данилишин Б.М. Соціально-економічні проблеми розвитку регіонів: методологія і практика / за ред. проф. Данилишина Б. М./Данилишин Б.М., Чернюк Л.Г., Фащевський М.І. – Черкаси : ЧДТУ, 2006. - 315 с.
6. Денисов Ю.Д. Регіональний дискурс: Сутність, еволюція, сучасні уявлення, перспективи розвитку /Денисов Ю.Д., Савельєв Л.А., Шевчук Л.Т./ Регіональна економіка. - 2003. - № 1. - С. 179-185.
7. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : моногр. / за ред. З.С.Варналія. - К. : НІСД, 2007. - 767 с.
8. Долішній М. І. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Навч. посіб./Долішній М. І., Стадницький Ю. І., Загородний А. Г., Товкан О. Е. - Л.: НУ "Львівська політехніка" (Інформ.-видав. центр "ІНТЕЛЕКТ+", "Інтелект-Захід", 2003. - 256 с.
9. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети / М.І.Долішній. - К. : Наук. думка, 2006. - 511 с.
10. Економіка регіонів України. Навчальний посібник. / Л.Г.Чернюк, Д.В.Клиновий. К. : - ЦУЛ - 2002.
11. Жук М.В. Регіональна економіка: Навч. посібник – Чернівецький націон. ун-т ім. Ю. Федьковича / М.В. Жук – К. : Кондор, 2008. – 293 с.
12. Зінь Е.А. Регіональна економіка: підручник / Зінь Е.А. – К. : Професіонал, 2008 – 528 с.
13. Заблоцький Б.Ф. Регіональна економіка: Навч. Посібник / Б.Ф. Заблоцький — Львів: «Новий світ – 2000», 2007. — 548 с.
14. Клиновий Д. В. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка України: навч. посіб. / за наук. ред. Л.Г.Чернюк / Клиновий Д.В., Пепа Т.В. - К. : Центр навч. л-ри, 2006. - 728 с.
15. Коваль Я.В. Регіональна економіка / Я.В.Коваль, І.Я.Антоненко. - К. : Професіонал, 2005. - 272 с.
16. Коломийчук В.С. Стратегічні засади соціально-економічного розвитку регіону: методологія, методи, практика / Коломийчук В.С., Шевчук Л.Т., Шульц С.Л. - Т. : Укрмедкнига, 2002. - 277 с.
17. Коротун І.М. Розміщення продуктивних сил України / Коротун І.М., Коротун Л.К., Коротун С.І. – Рівне : Вид-во УДАВГ, 1997. - 420 с.

18. Кузьменко О.Б. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни та виконання контрольної роботи / Кузьменко О.Б., Казарезов А.Я. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – Вип. 80. – 44 с.
19. Курочкін Г.Ф. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка / Г.Ф.Курочкін. - К. : НАУ, 2004. - 272 с.
20. Манів З.О. Регіональна економіка / З.О.Манів, І. М.Луцький, С.З.Манів. - Л. : Магнолія, 2007. - 561 с.
21. Олійник Я.Б. Регіональна економіка: навч. посібник / за ред. Я.Б.Олійника / Запотоцький С.П., Кононенко О.Ю.Мельничук А.Л.Пасько В.Ф. – К. : КНТ, Видавець Фурса С.Я., 2007. – 444 с.
22. Регіональна економіка / за ред. Я.Б.Олійника. - 2-е вид., змінене і допов. - К. : КНТ, 2008. - 440 с.
23. Региональная экономика: учебник для вузов / Т.Г.Морозова, М.П.Победина, Г.Б.Поляк и др.; под ред. проф. Т.Г.Морозовой. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ, 2012. – 472 с.
24. Регіональна політика та механізми її реалізації / за ред. акад. НАН України М.І.Долішнього. - К. : Наук, думка, 2003. - 504 с.
25. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка / за ред. С.І.Дорогунцова. - Вид. 2-е, без змін. - К. : КНЕУ, 2007. - 987 с.
26. Розміщення продуктивних сил: посібник. / Тарантул Л.Л., Горленко І.О., Євтушенко Г.І. та ін. - К., 2000. - 264 с.
27. Сазонець І.Л. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка / Сазонець І.Л. – К. : ЦНЛ, 2006. – 326 с.
28. Соціально-економічна географія України / за ред. І.О.Шаблія – Л. : Світ. 2000. – 680с.
29. Стеченко Д.М. Інноваційні форми регіонального розвитку: навч. посібник / Стеченко Д.М. – К.: Вища школа, 2002. – 243 с.
30. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: навч. посіб. - 2-ге вид., випр. і доп. / Стеченко Д.М. - К. : Вікар, 2002. - 374 с.
31. Хвесик М.А. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка / М.А.Хвесик, Л.М.Горбач, П.П.Пастушенко. - К. : Кондор, 2005. - 342 с.
32. Шевчук Я.В. Механізми санації депресивних територіальних суспільних систем в контексті формування регіональної політики: наук. вид. / Шевчук Я.В. - Л. : НАН України ПД, 2004. - 63 с.
33. R. Capello. The Regional Economics / R. Capello. – Academy of Economic Studies of Bucharest, Routledge, 2006. – 322 p.

Допоміжна

1. Бутко М. П. Методичні підходи до оцінки ефективності інвестицій у регіональних господарських системах / М.П.Бутко, О.Ю.Акименко // Регіональна економіка. - 2010. - № 1. - С. 39-47.
2. Васьківська К. В. Соціально-економічні аспекти розвитку сільських територій / К.В.Васьківська, І.В.Сембай // Регіональна економіка. - 2009. - № 2. - С. 142-148.

3. Зварич І.Т. Економічне зростання регіону: моделі та методи аналізу і прогнозування : моногр. / І.Т.Зварич. - Івано-Франківськ : [вид.-дизайн. від. Центру інформ. технологій], 2006. - 183 с.
4. Іщук С.І. Розміщення продуктивних сил (теорія, методи, практика). / С.І.Іщук - К. : Європейський університет фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу. - 2000. – с.185.
5. Леонтєва Г.Г. Регіональна економіка: навч. посібник / Г.Г. Леонтєва – Суми : Університетська книга, 2004. – 426 с.
6. Регіональна політика: Методологія, методи, практика / відп. ред. акад. НАН України М.І.Долішній. - Л. : НАН України, Ін-т регіональних досліджень, 2001. - 700 с.
7. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: підручник. / Д.М.Стеченко – К. : Вікар, 2006. – 396 с.
8. Том'юк Т. Регіональна політика як інструмент державного регулювання економіки / Т.Том'юк // Економіка, фінанси, право. – №5. – 2003. С.12-15.
9. Юрківський В. М. Регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни / В.М.Юрківський. - 2-е вид. - К. : Либідь, 2001. - 414 с.